

Rapport 2020:10

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Järnålder och medeltid vid Snyttringe och Skrukeby

L2009:7948 (RAÄ-nr Allhelgona 82)

L2008:3704 (RAÄ-nr Högby 96)

Snyttringe Storgården
och Skrukeby Berggård

Allhelgona och Högby socknar

Mjölby kommun

Östergötlands län

Emma Karlsson

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/lokal	Snyttlinge Storgården och Skrukeby Berggård
Socken	Allhelgona och Högby
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning nr	L2009:7948 (RAÄ-nr Allhelgona 82) L2008:3704 (RAÄ-nr Högby 96)
Digitala fastighetskartans blad	64F 7a SO, 64F 6a NV
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	-
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-14475-2018
Länsstyrelsens handläggare	Göran Gruber
ÖM dnr	0012/19
ÖM projektnr	001136
ÖM Intrasisnr	-
Beställare	Mjölby Kraftnät AB
Kostnadsansvarig	Mjölby Kraftnät AB
Projektledare	Emma Karlsson
Personal	-
Fältarbetstid	8-23 april 2019
Sträcka	490 m
Fynd	Ja (C4742 Fnr 1-10). Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum.
Foto	Ja (digitalt)
Analyser	Ja (makro, ¹⁴ C)
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Järnålder och medeltid vid Snyttringe och Skrukeby

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Arkeologisk bakgrund	4
Snyttringe.....	4
Skrukeby.....	7
Syfte och metod.....	8
Resultat	8
Snyttringe.....	9
Skrukeby.....	15
Referenser	17
Appendix 1. Makroskopisk analys	19
Appendix 2. Kalibrerade ¹⁴ C-dateringar	22
Appendix 3. Konserveringsrapport	28
Bilaga 1. Ritningar	30
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	34
Bilaga 3. Fyndlista.....	39
Bilaga 4. Kartöverlägg Snyttringe bytomt.....	40

Omslagsbild: Vy från Snyttringe bytomt söderut. Foto Emma Karlsson, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

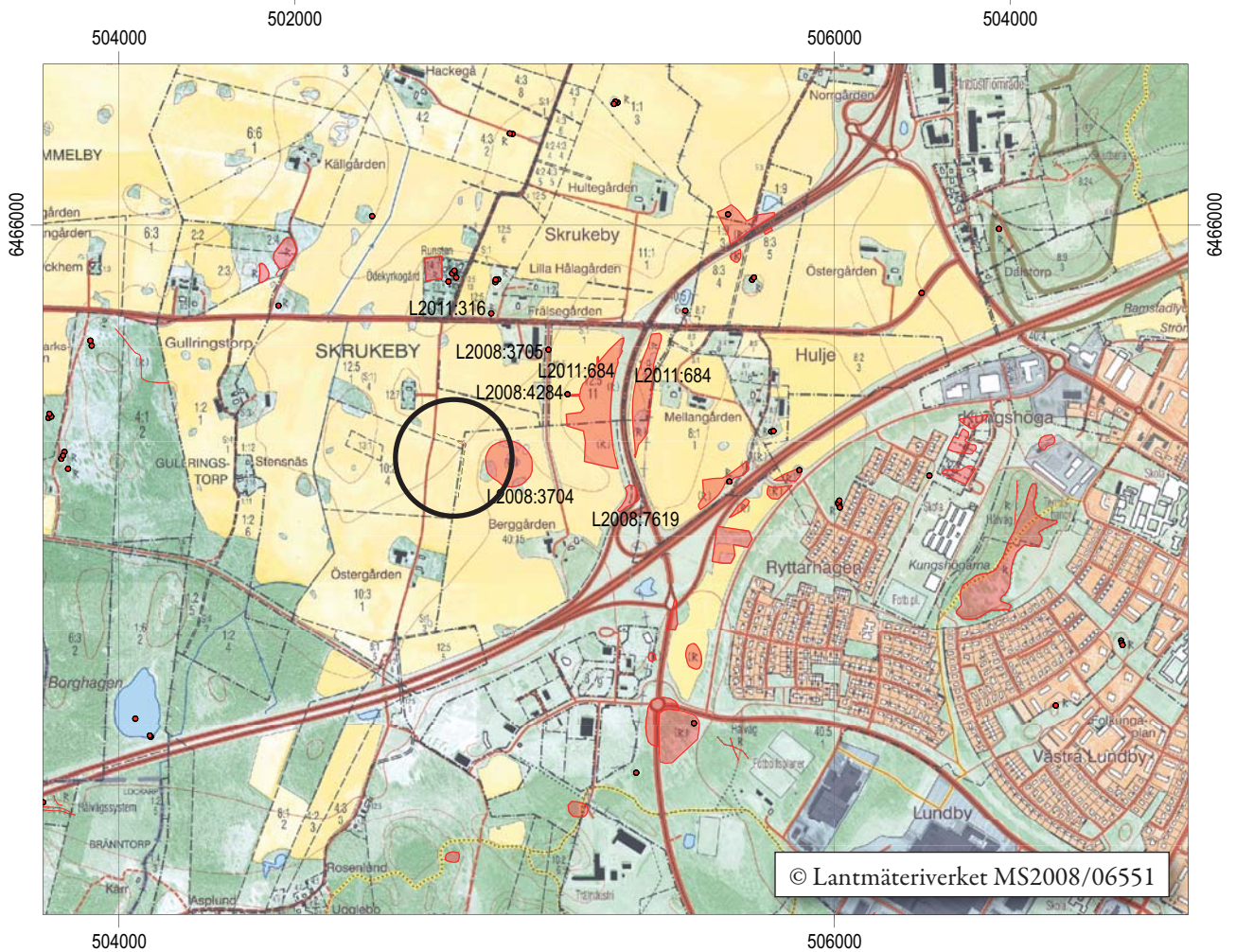
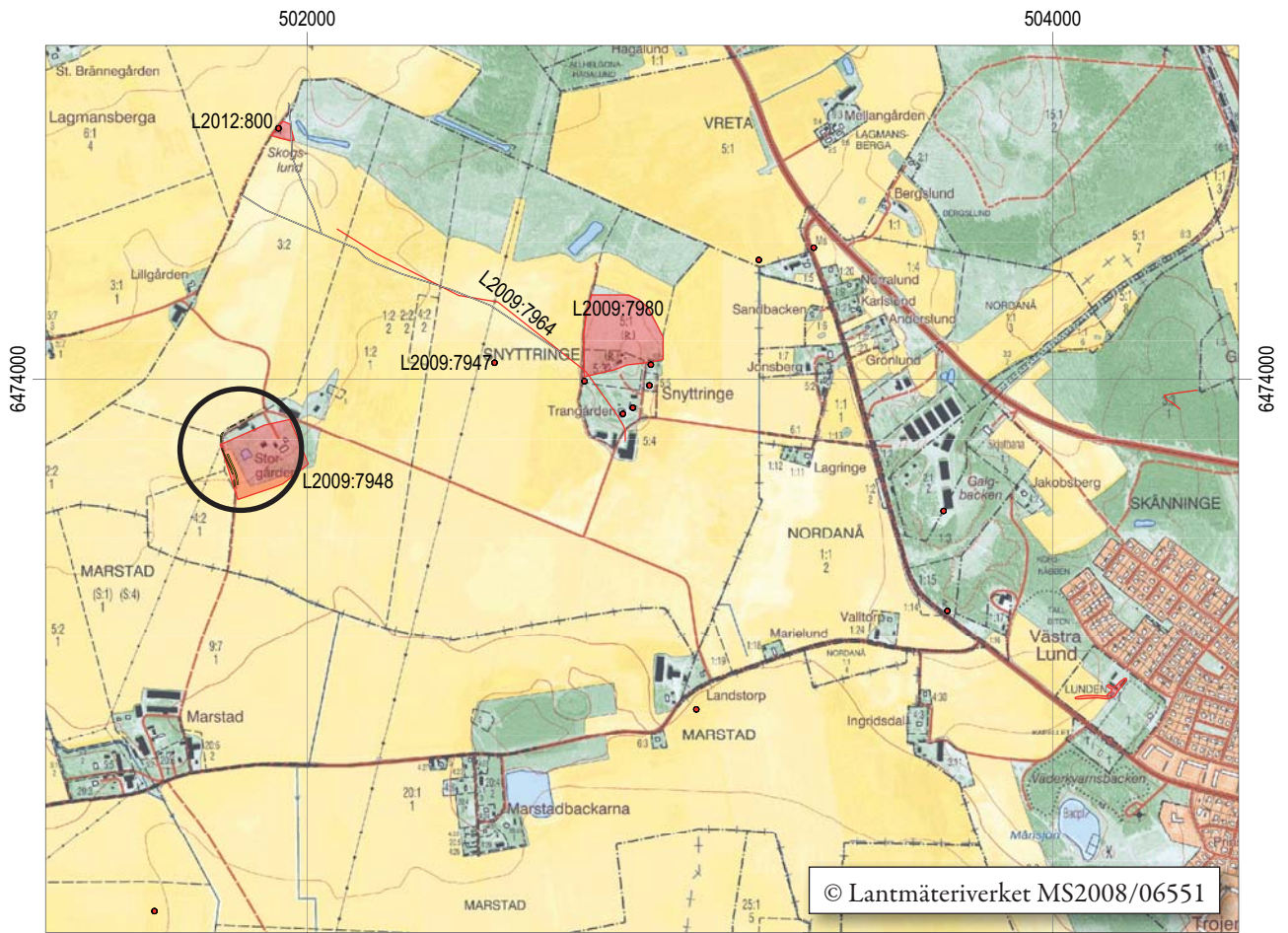
Östergötlands museum genomförde i april 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid bytomt L2009:7948 och boplat L2008:3704.

Vid Snyttringe bytomt anträffades dels förhistoriska lämningar, dels bebyggelselämningar av medeltida - historisk karaktär. De förstnämnda bestod bland annat av härdar och fynd av keramik. En härd har daterats till romersk järnålder. De yngre lämningarna bestod bland annat av ett brett dike och kraftiga stolphål. Daterat material från dikets botten visar att dess första brukningsfas kan knytas till tidigt 1300-tal till mitten av 1400-talet. På kartor från 1700-talet finns vattendammar markerade på bytomten som diket möjligen kan ha anslutit till. Även ett av de kraftiga stolphålen har daterats till medeltid. Kanske har de ingått i en huskonstruktion.

Vid Skrukeby Berggård påträffades boplatlämningar i form av en härd, en grop och ett stolphål.

Emma Karlsson
arkeolog

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdena markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Den arkeologiska undersökningen utfördes med anledning av schaktning för fiber- och elkabel vid Snytt- ringe bytomt (Allhelgona socken) och nära Skrukeby Berggård (Högby socken), Mjölby kommun. Vid den förstnämnda platsen berördes den medeltida bytom- ten L2009:7948 (tidigare benämnd RAÄ-nr Allhel- gona 82). Vid Skrukeby skulle schaktningen ske nära en registrerad boplatz L2008:3704 (tidigare benämnd RAÄ-nr Högby 96). Beställare var Mjölby Kraftnät AB vilka även stod för de arkeologiska kostnaderna. Fältar- betet utfördes i april 2019 efter beslut från Länsstyrel- sen Östergötland. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var undertecknad.

Arkeologisk bakgrund

Snytt- ringe Storgården

Historiska källor och fornlämningsmiljö

Bytomt L2009:7948 ligger cirka 3 km nordväst om Skänninge. Den äldsta bevarade skriftliga källan som omnämner Snytt- ringe är från 1292. Ortnamnet med ändelsen *-inge* tyder dock på att det funnits en bebyg- gelsenhet här redan under järnåldern. Förledet kan härledas till personnamnet *Snoter* eller *Snotre* (Fran- zén 1983; se även Strid 2009:68).

Det skriftliga källmaterialet från medeltiden visar att det finns ett samband mellan Snytt- ringe och S:t Mar- tins dominikanerkonvent i Skänninge. Sambandet be- står av ett nära släktskap mellan grundaren S:t Ingrid och de personer som innehade och bodde i Snytt- ringe i slutet av 1200-talet. Bland dessa personer fanns en *Lars av Snytt- ringe* som omnämns i ett dokument från 1292, vilket är det äldsta skriftliga belägget för byn. I slutet av medeltiden bestod byn av fyra gårdar, varav två till- hörde S:t Martins konvent, en frälset och en kronan. Under 1400-talet ägdes frälsegården av Karl Knutsson (Bonde) (Berg 2013).

Det aktuella landskapsavsnittet, mellan Skänninge och Bjälbo, har bestått av sank- ängs- och betesmarker och först efter 1800-talets stora utdikningar blev här intensivt nyttjad åkermark (Berg 2013:20). Området har alltså präglats av vattendrag, sjöar och sankmarker vilket även återspeglas i flera ortnamn, exempelvis *Mar- stad* och *Älgsjö*. Förledet *Mar-* avser i detta fall sannolikt till en sjö eller kärr och både för- och efterledet i *Älgsjö* vittnar om vatten då *Älg-* ursprungligen varit *Älv-* i be- tydelsen kraftig källåder (Strid 2009:60ff).

Drygt 700 m nordost om bytomten, vid dagens Snytt- ringe Trangården, finns ett gravfält med ett mindre antal gravar samt fossil åker (L2009:7980). Gravfältet ligger invid en registrerad äldre färdväg (L2009:7964).

Kartstudie

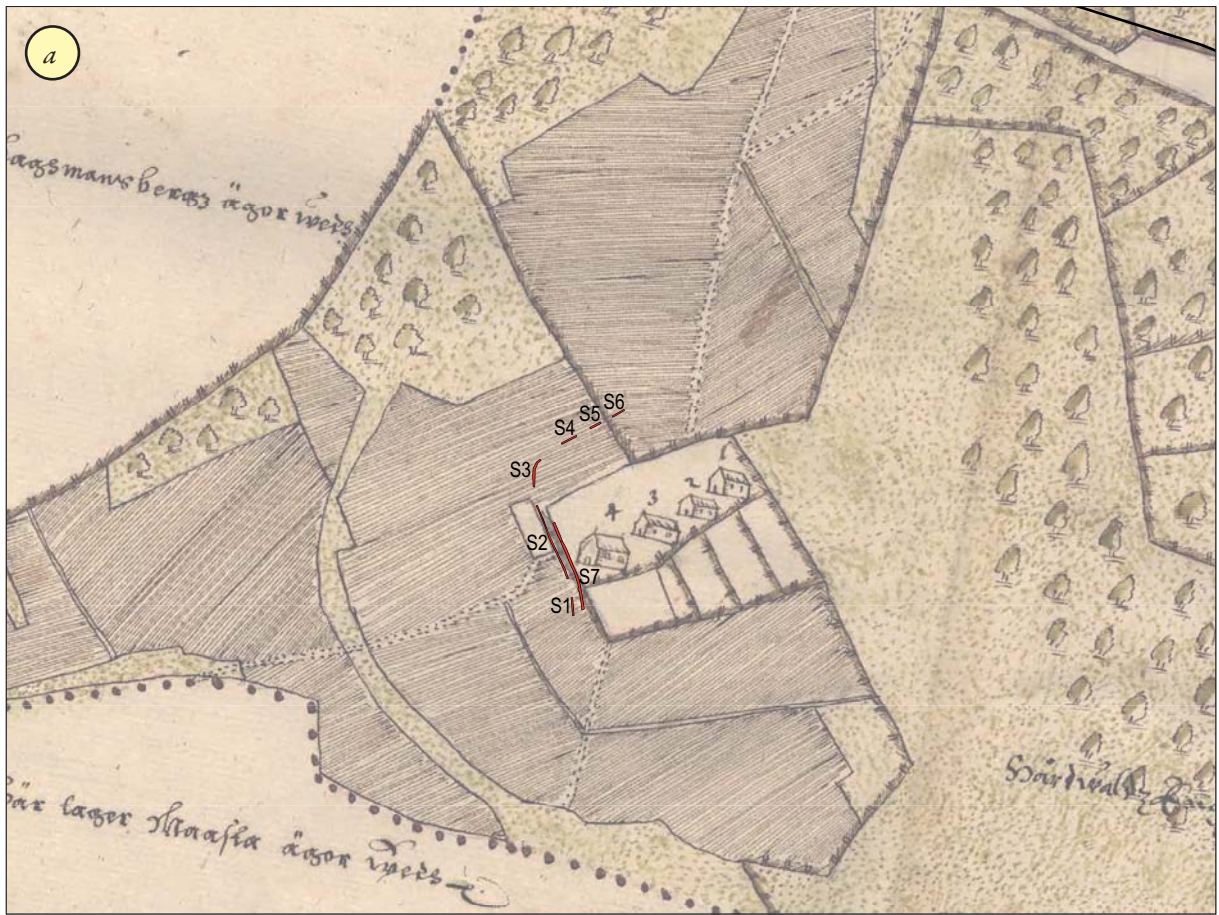
I samband med den arkeologiska undersökningen har äldre lantmäterikartor över Snytt- ringe studerats. Syf- tet med kartstudien har varit att klarlägga byns utbred- ning och utformning, samt huruvida den ändrats över tid, vilket i sig varit ett led i att förstå och tolka de läm- ningar som framkom (se *Resultat*). Detaljerade studier av kartprotokollen har dock inte rymts inom projektet.

Det studerade kartmaterialet har bestått av geome- triska avmätningar från 1635 och 1704, kartor upp- rättade i samband med storskiftet 1773 och 1790, stängselåtgärd 1847, laga skifte 1872 samt häradsseko- nomen 1868-77 och ekonomiska kartan 1948 (LMS D1-14:d5:117-18; LMS D1-14:1; LMS D1-14:2; LMS D1-14:3; RAK J112-44-5, RAK J133-8f5a50; LMM 05-all-63; LMM 05-all-82, LMM 05-all-8; LMM 95- all-31). Samtliga kartöverlägg presenteras i Bilaga 4.

När den äldsta kartan upprättas 1635 består byn av fyra gårdar. Nummer 1-3 är kronohemman och den västligaste gården nr 4 är frälsehemman. På de yngre kartorna framgår att byn senare bestått av två till tre bebyggda gårdar. På 1635 års karta ses en rektangulär yta strax nordväst om gård nr 4. Däremot finns ingen information om hur denna bit mark nyttjats men san- nolikt är det *inte* hag- eller åkermark. Med tanke på närheten till tomt nr 4 kan ytan innehållit ekonomi- byggnader eller liknande.

I samband med storskiftena på 1700-talet utökas bytomten åt norr. I mitten av 1800-talet är däremot stora delar av denna norra del ännu inte bebyggd och den gamla landsvägen har fortfarande samma dragning som tidigare. Först på 1872 års karta ses byggnader här och landsvägen har en ny dragning norr om byn.

På 1700-talets kartor finns även tre skrafferade om- råden inom bytomten. I protokollet anges att gårds- tomterna innehåller ett visst antal tunnland och visst antal *”impedimenta”*, det vill säga mark som är obrukbar för odling. Det är troligt att de skrafferade symbolerna avser dessa impedimenta. På en av dessa platser finns senare en *”gödselbrunn eller vattendamm”* (se 1847 års karta, litt 106). Skrafferade områden finns även på två andra platser på ägorna på 1773 års karta. På 1847 års karta motsvaras dessa två platser är vattendammar. De skrafferade ytorna avser alltså sannolikt någon slags gödselbrunnar/vattendammar. Än idag finns en vat- tendamm inom bytomten.

Figur 3a-b. De aktuella söschakten inlagda på lantmäterikartor från a) 1635 och b) 1773. Skala 1:7000.

Figur 3c-d. De aktuella sökschakten inlagda på lantmäterikartor från c) 1847 och d) 1948. Skala 1:7000.

Boningshusens läge är fram till 1800-talet endast markerade med schabloner. På 1773 års karta ses dock en byggnad direkt norr om en av de förmodade dammarna. Därtill finns två mindre byggnader inom samma gårdstomts västra och norra hörn. Det aktuella schaktet berörde den västra delen av bytomten. På 1847 års karta består den aktuella delen av bytomten av "hustomt" (litt 101) och på 1872 års karta av "ladugårdsplan" (litt 11) och "tomtvall, bördig gräsväxt" (litt 12 och 13).

Vägnätet kring byn har delvis ändrats sedan de två äldsta kartorna upprättades. Ursprungligen fanns tre vägar till och från byn, en söderut mot Marstads ägor, en västerut och en norrut, de två sistnämnda mot Lagmansbergas ägor. På 1790 års karta har den västra vägen fått en nordligare dragning och under 1800-talet togs denna vägsträckning bort. På 1773 års karta tillkommer en väg österut.

På den ekonomiska kartan upprättad 1948 är den västra delen av bytomten (öster om landsvägen) åker och "betesmark som varit åker". Ännu på 1983 års ekonomiska karta är detta parti markerad som åkermark.

Tidigare arkeologiska undersökningar

Vid Snytringe bytomt har en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning genomförts. Det berörda området låg norr om landsvägen i den nordöstra delen av bytomten/gården. Arbetet föranleddes av nedläggning av ny kabel för högspänning. I schakten framkom en stenläggning och en syllstensgrund. Lämningsarna tolkades höra samman med en ladugårdsbyggnad som återges på 1847 års karta (Feldt 2014).

Boplats vid Skrukeby Berggård

Boplats L2008:3704 ligger strax väster om Mjölby, nära Skrukeby Berggård. Närområdet är rikt på fornlämningar i form av gravfält, boplatser och skålgropslokaler. Dateringarna är framförallt från järnåldern men flera lämningar och fynd från stenåldern finns också.

Boplatsen, som framkom i samband med en utredning, omfattar ett 130x130 m stort område. Inom detta har ett flertal härdar och gropar/stolphål framkommit. På ytan av några anläggningar påträffades sintrad lera och järnslag (droppslag). Dessa har tolkats utgöra järnframställningsugnar (Carlsson 2008).

Figur 4. Söschakten vid Snytringe på digitala fastighetskartan. Skala 1:3000.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att i första hand att styra markingreppet så att fast fornlämning berördes så lite som möjligt av det planerade arbetsföretaget. Fornlämning som framkom undersöktes avseende karaktär, omfattning och datering.

Undersökningen genomfördes i form av schaktningsövervakning i samband med att grävningen utfördes. Lämningar som påträffades dokumenteras med hjälp av inmätning, handritning och fotografering. Schakten och lämningarna mättes in med RTK-GPS.

Resultat

Då ledningarna skulle plöjas ner öppnades ett antal sökschakt upp inom sträckorna. Schaktens bredd var mellan 1,0 och 1,6 m. Efter avslutad undersökning återfylldes schakten varefter kabelplöjning utfördes.

Vid Snyttringe justerades ledningssträckan under arbetets gång, vilket medförde att schaktning kom att göras både väster och öster om befintlig väg. Ledningarna förlades öster om vägen.

Figur 5. Översiktligt foto mot söder. Till vänster är Schakt 7 med dike 255 i förgrunden. Till höger i bild syns Schakt 2. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 6. Översiktligt foto mot nordost. I bild syns Schakt 7 med Snyttringe Storgården i bakgrunden. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Snytttringe

Totalt öppnades sju schakt om en sammanlagd längd om 235 m (Schakt 1-7). Två längre schakt, 85 m respektive 74 m, togs upp inom den västra delen av bytomten. Vid undersökningstillfället bestod området väster och norr om landsvägen av åker. Sträckan öster om vägen var gräsbevuxen. Vid undersökningen framkom boplatslämningar av förhistorisk karaktär liksom bebyggelselämningar av historisk karaktär. För profilritningar och anläggningsbeskrivningar se *Bilaga 1* och *Bilaga 2*.

Schakt 1

Inom Schakt 1 framkom inget av arkeologiskt intresse. Undergrunden var sand.

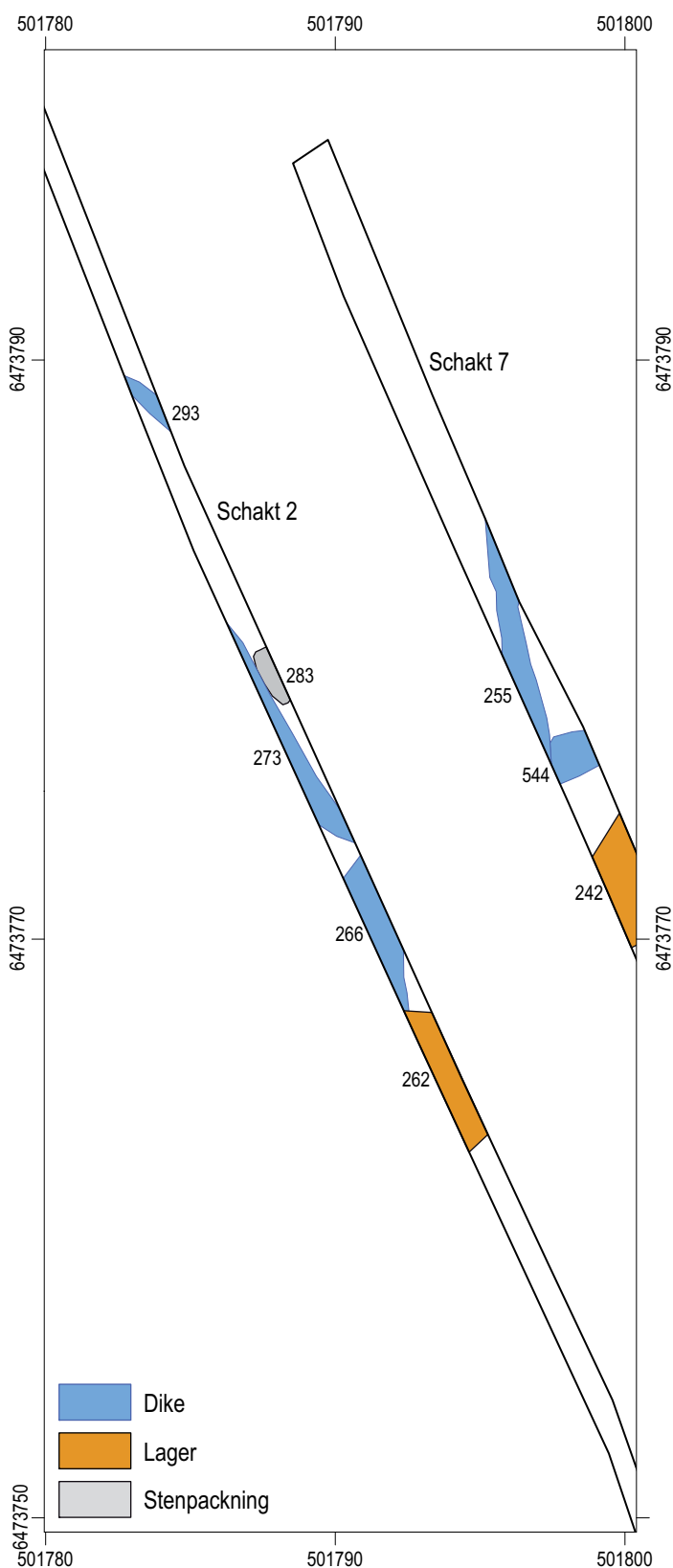
Schakt 2

I Schakt 2 dokumenterades tre diken (266, 273, 293), en gles stenpackning (283) och ett lager (262). Lämningarna återfanns inom den centrala delen av schaktet men både söder och norr om dem sågs kolstänk i botten av schakten. I den norra delen sågs också sentida plogspår i den orörda sanden. Samtliga lämningar dokumenterades i plan. En mindre provgrop i dike 266 öppnades i syfte att fastställa lämningens karaktär. Övriga lämningar är inte undersökta. Samtliga lämningar kvarliggjer.

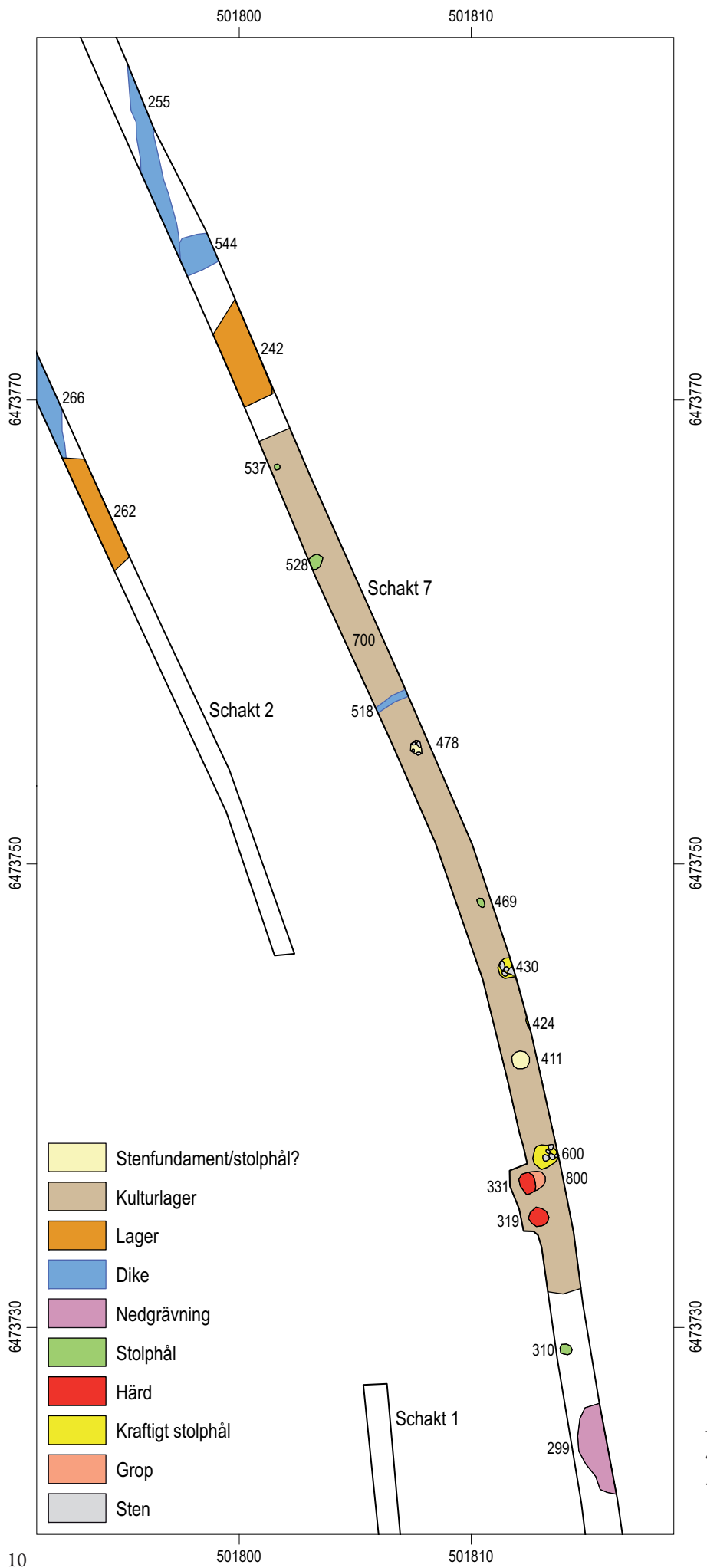
Stenpackningen (283) var relativt tät och bestod av både rundade och skarpkantade stenar samt enstaka tegelfragment. Lämningen tolkades som en möjlig äldre väg vilket också bekräftades av kartstudien. Det var sannolikt rester efter den västra vägen som återfinns i de äldsta kartorna men som drogs om någon gång efter 1790. Vägen tycktes vara avgrävd av dike 273 men med tanke på schaktets ringa bredd gick de inte att fastställa med säkerhet.

Diket (266) sågs som en större mörkfärgning/kulturlager i plan. En mindre provgrop togs upp i ena hörnet av lagret. I detta sågs en tydlig nedgrävningskant och anläggningen har därför bedöms vara ett dike. Provgropen var relativt grund och därför kunde inte dikets djup fastställas. Likaså var diket för otydligt i plan för att en tydlig riktning skulle kunna fastställas. Diket är möjligen detsamma som dike 255 i Schakt 7.

Lagret (262) sågs i plan som ett grått lager med järnutfällningar. Det bedömdes ha tillkommit naturligt, sannolikt p g a att området periodvis varit vattensjukt. Lagret är sannolikt detsamma som lager 242 i Schakt 7.

Figur 7. Schaktplan med anläggningar, Schakt 2. Skala 1:250.

Figur 8. Schaktplan med anläggningar, Schakt 7. Skala 1:250.

Schakt 3-6

Inom Schakt 3-6 framkom inget av arkeologiskt intresse. Undergrunden var sand med vissa grusigare partier.

Schakt 7

Majoriteten av lämningarna påträffades inom Schakt 7. Samtliga anläggningar inom detta schakt är undersökta och borttagna. Totalt framkom två lager (242, 700), tre härdar/härdanläggningar (319, 331, 800), fyra stolphål (310, 469, 528, 537), två kraftiga stolphål (430, 600), tre stenfundament (?) (411, 424, 478), en stor nedgrävning (299) och tre diken (255, 518, 544).

Matjordslagret var ca 0,4 m tjockt. Under detta var ett **kulturpåverkat lager**. Lagret (700), som framkom inom en 40 m lång sträcka, bestod av gråbrun, något gulprickig, sand med enstaka småsten/grus, kolstänk, djurben (tillvaratagna) och små fragment av bränd lera (ej tillvaratagna). De sistnämnda fragmenten var rundade vilket tyder på att de eroderat, sannolikt kan lagret vara en äldre odlingsjord. Delar av lagret kvarligger i botten av schaktet. Flera av nedan beskrivna nedgrävningar kontrasterade dåligt mot lagret.

I schaktets norra del var en tydlig kontaktyta mellan matjorden och en rostbrunt lager/yta (242). Skiljet sågs på 0,2 m djup men var svår att identifiera i profil. Lämningen tolkades som vara naturligt bildat och vara densamma som 262 i intilliggande Schakt 2.

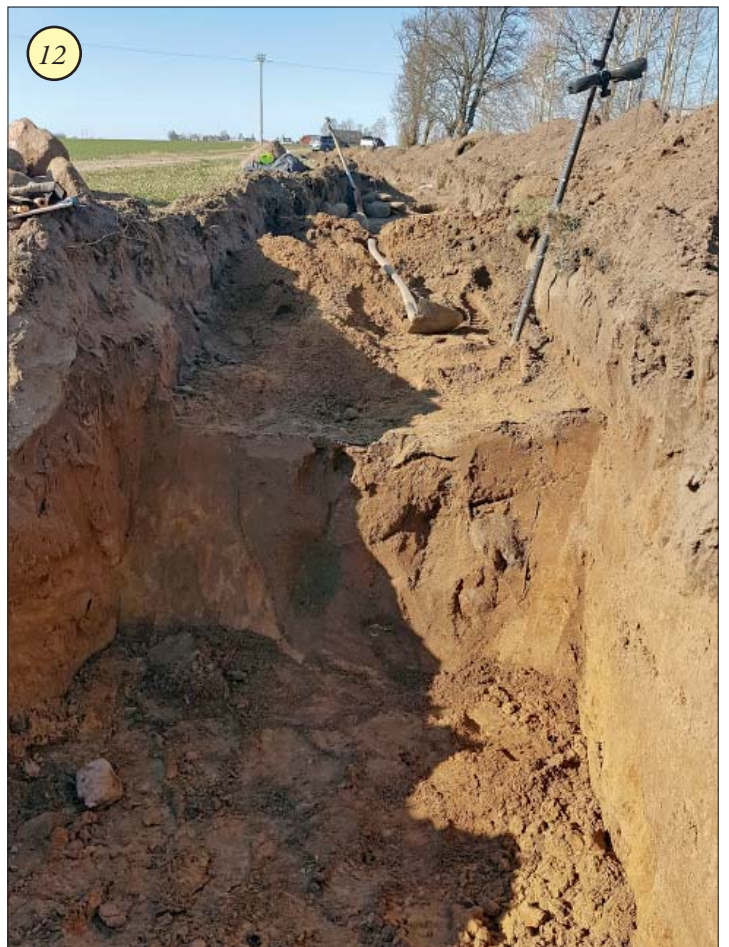
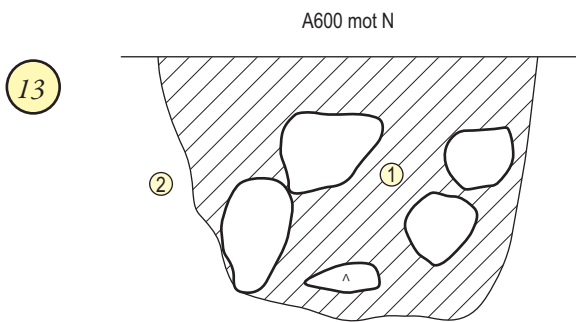
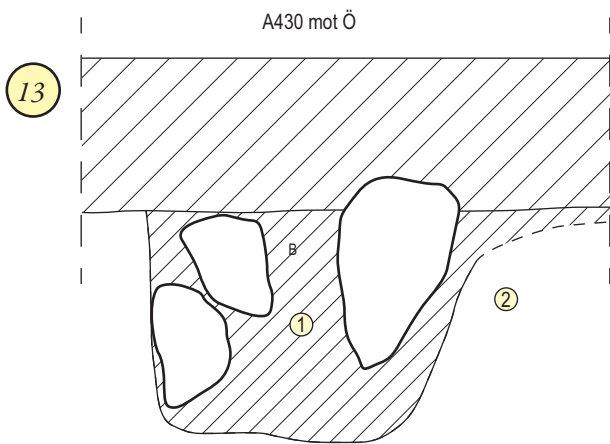
Härdarna låg strax intill varandra och var båda knappt en meter i diameter. Vid undersökningen framkom att den östra delen av 331 bestod av en yngre grop, 800. Härdarna bestod till största del av kol, sot och skärvig och skärvbränd sten. I den övre fyllningen av härd 331, i fyllning i grop 800 och i kulturlagret kring anläggningarna hittades förhistorisk keramik, sannolikt från ett och samma kärl. Totalt 204 gram/18 fragment. tillvaratogs (F1-F3). Kol från en av härdarna (331) har daterats med hjälp av ^{14}C -analys till 258 - 424 e Kr (Ua-64634, 2 sigma).

Inom schaktet framkom också ett antal **stolphål** av varierande karaktär. Tre var något större i plan (0,45-0,60 m) och ett något mindre (0,25 m). Djupet på stolphålen var 0,1-0,3 m. Utifrån fyllningen bedöms två kunna vara förhistoriska (310, 537) och två medeltida (469, 528). I ett stolphål framkom ett par bitar djurben (tillvaratagna). Det gick inte att avgöra vilken typ av konstruktion stolparna ingått i.

Utöver ovanstående stolphål undersöktes två **kraftiga stolphål** vilka uppmätte ca 0,8-1,0 m i plan och 0,6-0,8 m djup (430, 600). Fyllningen i båda anläggningarna bestod av brungrå sand med rikligt inslag av stora stenar. I ett av stolphålen framkom en tegelbrocka och i det andra hittades en bit trä, ett djurben och ett järnföremål. Föremålet som hittades i stolphålsfyllningens nedre del har tolkats som något slags verktyg, kanske en mejsel.

Figur 9. Härdarna 319 och 331 (i grop 800) mot väster. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 10. I plan sågs stolphål 430 endast som en ansamling av stenar. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 11. Stolphål 430 mot sydost. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 12. Stolphål 600 grävdes med hjälp av maskin. Profil mot norr. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 13. Profilritning över stolphål 430 och 600. Skala 1:20.

Djurbenet, som påträffades i den övre delen av fyllningen, har daterats med ^{14}C -analys till 1473 - 1640 e Kr (Ua-64635, 2 sigma). Denna datering tillsammans med avsaknaden av recent material i fyllningen tyder på en medeltida datering

Vidare hittades två grundare gropar fyllda med stenar (411, 478). Anläggningarna var ca 0,6 - 0,7 m i diameter och 0,2 m djupa. De tolkades som botten av stolphål alternativt som **stenfundament**. Även de två ovan beskrivna stolphålen sågs endast som ansamlingar med sten i plan. Någon tydlig mörkfärgning kring dem sågs alltså inte. Det öppnar för möjligheten att även dessa grunda nedgrävningar kan ha varit djupare stolphål. Detta förhållande blev tydligt i slutfasen av arbetet då schaktet till största del redan var igenlagt. Därför gick det inte att "djupschakta" för att kontrollera de två stenansamlingarna.

Ett femte, möjligt stolphål, sågs i den östra schaktväggen som en ansamling stora stenar i botten av matjordslagret (424). I de fall stratigrafin kunde studeras var de kraftigare stolphålen yngre än kulturlagret.

Utifrån det upptagna schaktet går det inte att avgöra i vilken typ av konstruktion stolparna ingått. Tre av anläggningarna (430, 411, 600) ligger dock på linje med cirka fyra meters mellanrum. Stolparna skulle ha

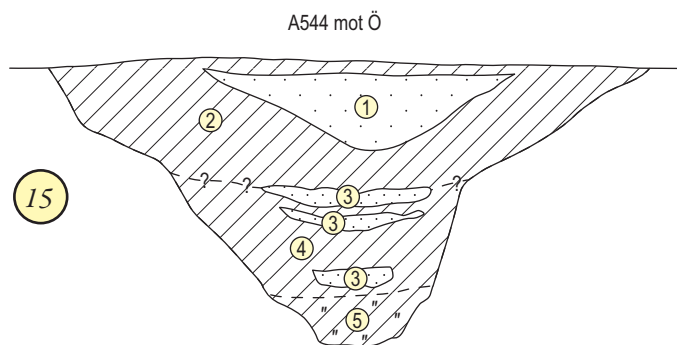

kunnat ingå i något slags staket/plank runt bytomten men med tanke på den grova dimensionen är det kanske mer troligt att de ingått i ett stolpburet hus. Med tanke på läget i utkanten av bytomten är en ekonomibyggnad trolig.

I schaktets södra del var en **stor nedgrävning** om minst 4 m längd/bredd (299). Anläggningen kunde inte begränsas inom schaktet. I ytan hittades ett klackjärn, fem handsmidda spikar, enstaka tegelfragment, små fragment av djurben och trä. En del av anläggningen grävdes för hand och en del grävdes med hjälp av maskin. Nedgrävningen var 0,5 m djup och fylld med två heterogena grå-brun-gulflammiga sandlager. På 0,1 m djup fanns en lins med rikligt med träfragment. Utifrån gropens storlek är det möjligtvis en täktgrop för sand. Fynden bedömdes vara relativt recenta och tillvaratogs ej.

Av totalt tre **diken** kom två att undersökas. Det tredje bedömdes, utifrån utseendet i plan, vara ett täckdike (518). De två diken låg i den norra delen av schaktet. Dike 544 var 1,65 m brett och löpte i västöstlig riktning. För att undersöka djup och fyllning grävdes en ränna genom anläggningen med hjälp av maskin (0,7 m brett). Från dagens markyta till botten av diket var 1,10 m. Nedgrävningens ursprungliga djup gick inte att fastställa men borde ha varit minst 0,8 m. I botten var ett lager med rikligt inslag av träpinnar (L5). Över detta var ett kompakt lager med måttligt inslag av träfragment (L4). I lagret fanns också flera linser med finsand (L2). Både bottenlagret och det yngre lagret bedöms vara avsatt under den tid då diket stått öppet. Yngst var ett lager med ljusgrå silt (L3) och ett sandlager (L1). Dessa bedöms ha tillkommit i samband med att diket lades igen.

Jordprov för makrofossil samlades in i de två äldsta lagren. Analysen visar att proverna var förhållandevis olika varandra till sina beståndsdelar. Det äldsta lagret dominerades av ris och innehöll ett mindre frömaterial.

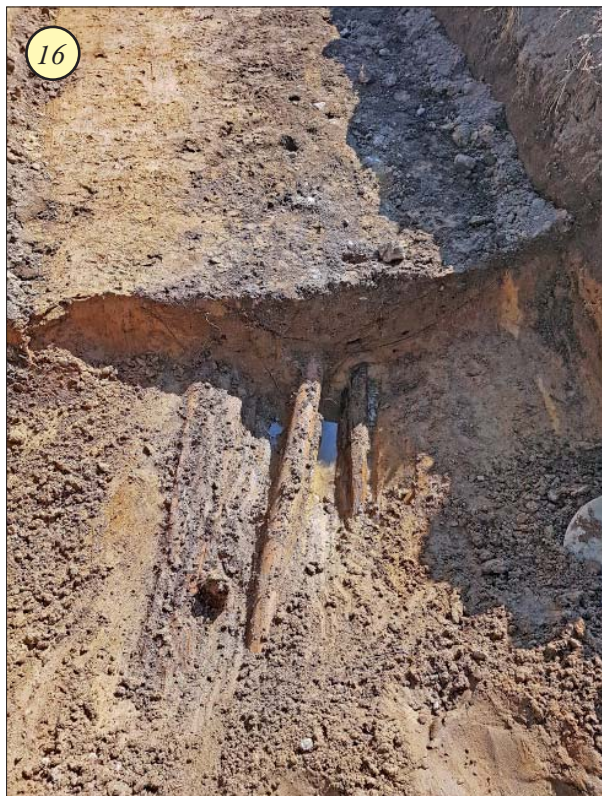
Figur 14. Dike 544 i profil mot öster. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 15. Dike 544 i profil. Skala 1:20.

Fröerna dominerades av ogräs som Heimdahl (2019) menar antagligen representerar den lokala floran. Det fanns också frö av hampa samt stenfrukter från två sorters körsbär. Sannolikt har en hampaodling legat i närheten av diket. Inslagen av körsbär och ris väcker frågan om det kanske också funnits en närliggande fruktträdgård. I provet fanns en oogon (äggkapsel) till en vattenlevande kransalg samt ett fragment från vattenlevande hinnkräfta. Förekomsten av dessa visar att materialet avsatts i vatten, men de fåtaliga spåren av vattendjur indikerar att detta bottensediment snabbt kommit att täckas över innan fler spår hann ansamlas.

Det yngre bottenlagret dominerades av träflis, men alltså fanns mycket ris i materialet, bland annat från gran. I provet var också av stora mängder hinnkräftor som visar att det avsatts i en miljö som stått vattenfylld, men som också kan ha torkat ut emellanåt. Möjligen har detta lager varit bevuxet med brunört. Fröerna i provet kommer nästan enbart från en ruderatflora (se Appendix 1).

Ett kvistfragment i det äldsta lagret har daterats med hjälp av ^{14}C till 1322-1440 e Kr (Ua-64636, 2 sigma). Med tanke på att lagret tycks ha övertäckts relativt snabbt borde provet visa tiden strax efter att diket anlagts. Vid en jämförelse med det historiska kartmaterialet finns inte några diken eller andra indikationer för diket markerade. Kanske tyder det på att diket var igenlagt innan de detaljerade kartorna på 1700-talet tillkom. I diket i riktning åt öster låg en av tidigare nämnda

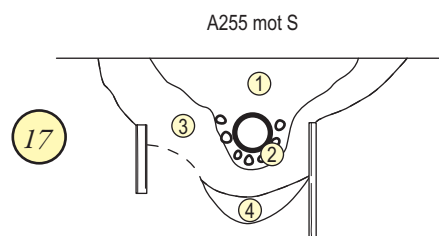
vattendammar. Möjligen har diket ett samband med dessa anläggningar.

Sannolikt är dike 544 detsamma som dike 266 i Schakt 2, väster om vägen.

Det andra undersökta diket (255) låg direkt norr om ovanstående större dike. Det var 0,8 m brett och löpte i nordsydlig riktning. Ett kortare parti av diket undersöktes. På 0,2 m djup fanns sentida tegelrör men under dessa visade det sig finnas en äldre träkonstruktion. Dikets sidor var fodrade/förstärkta med träkluvor vilka hölls på plats med en trästör. Träet tycktes vara neddrivet i undergrunden som bestod av finsand. Diket var ca 0,45 m djupt, men liksom ovanstående dike var det svårt att uppskatta det ursprungliga djupet då matjordslagrets tjocklek kan ha varierat. I botten var ett lager grå silt med enstaka kol- och träbitar. Lagret tolkades vara avsatt (L4). Därefter hade diket fyllts med ett lager gulgrå finsand (L3) vilket även låg upp mot träfodringen. Den yngsta händelsen motsvarades av ovanstående tegelrör och jordfyllning kring dem (L1, L2).

Ett jordprov från det äldsta, avsatta, lagret har analyserats. Resultatet visar på en sammansättning av materialet som Heimdahl (2019) menar är typisk för en trädgårdsjord, med stora mängder ogräs, spår av gödsel i form av stalldynga (ängsväxter) samt fröer av kål. I provet fanns även rikligt med spår av hinnkräftor som visar att diket tidvis stått vattenfyllt.

För att kunna plöja ner kabeln till önskat djup var ett parti av träkonstruktionen tvungen att tas bort. Virket hade en gulvit brottyta vilket är typiskt utseende för yngre virke. Träkonstruktionen bedömdes därför vara relativt recent (1700-1800-tal) men det går inte helt att utesluta en äldre datering. Möjligheten finns att diket anlagts och att träfodringen tillkommit vid en senare tidpunkt. I söder gick diket samman/korsade det större diket (544) men de stratigrafiska förhållanden dem emellan gick inte att fastställa i plan. Jordprovets innehåll påminde inte om det medeltida diket vilket pekar på att de två diken inte är samtida.

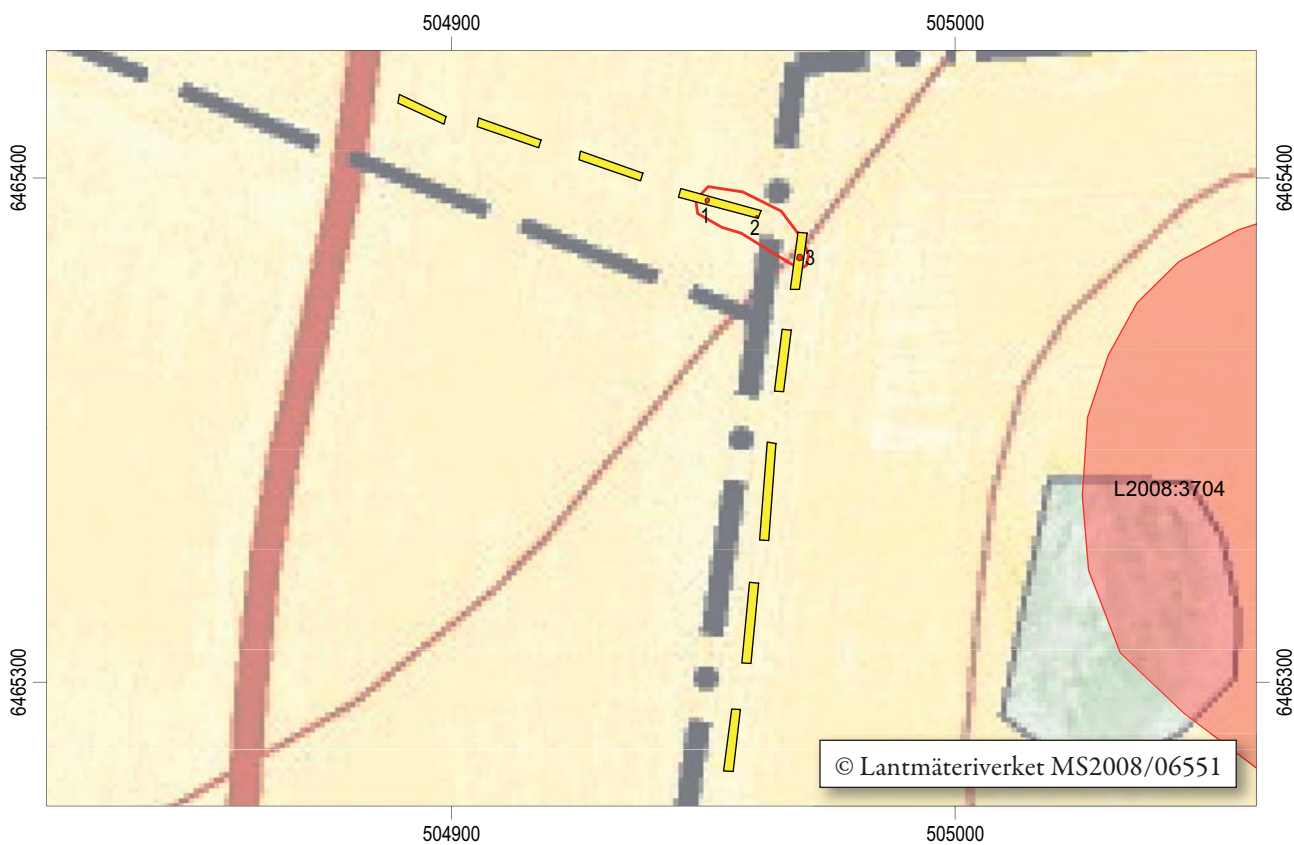
Figur 16. Dike 255. Mot söder.
Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 17. Dike 255 i profil. Skala 1:20.

Skrukeby

Inom den 240 m långa sträckan öppnades elva sökschakt med en sammanlagd längd av 165 m. Schakten var 1,6 m breda och 0,4 m djupa. Vid undersökningstillfället utgjordes den aktuella sträckan av brukad åkermark. I två av schakten framkom boplatzlämningar i form av en grop (A1), ett stolphål (A2) och en härd (A3).

En tänkbar datering är äldre järnålder. Sannolikt hör lämningarna samman med intilliggande boplats. För profilritningar och anläggningsbeskrivningar se Bilaga 1 och 2. Lämningarna har registrerats som boplatsområde L2020:894.

Figur 18. Sökschakten vid Skrukeby med anläggningarnas läge inprickade. Röd linje avser registrerat boplatsområde. Skala 1:1500.

19

*Figur 19. Översiktfoto mot söder.
Foto Emma Karlsson, ÖM.*

20

*Figur 20. Härd A3 i plan, i bakgrunden syns
Skrukeby Östergården.
Foto mot söder. Foto Emma Karlsson, ÖM.*

Referenser

Berg, J. 2013. Skänninge i landskapet. I: Borgare, bröder och bönder. Arkeologiska perspektiv på Skänninges äldre historia. Hedvall, Lindeblad, Menander (red). Riksantikvarieämbetet.

Carlsson, T. 2008. Boplatslämningar och järnframställning vid Skrukeby Berggård. Undersökningar inför bebyggelse inom fornlämningsområde 1. Riksantikvarieämbetet UV Öst rapport 2008:52.

Feldt, A.-C. 2014. Tvärs genom Skänninge. Till Snytttringe, Vreta och Lagmansberga. Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2014:17.

Franzen, G. 1982. Ortnamn i Östergötland.

Strid, J.-P. 2009. Försvunna sjöars land – om ortnamnen i västra slättbygden. I: Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid. Resultat av ett tvärvetenskapligt projekt. Kaliff (red). Riksantikvarieämbetet.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

Akt D1-14:d5:117-18. Geometrisk avmätning. 1635. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken. Östergötland.

Akt D1-14:1. Geometrisk avmätning. 1704. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken, Östergötland.

Akt D1-14:2. Storskifte 1773. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken, Östergötland.

Akt D1-14:3. Storskifte 1790. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken, Östergötland.

Akt D1-14:5. Laga skifte 1871. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken, Östergötland.

Rikets allmänna kartverk (RAK)

Akt J112-44-5. Häradsekonomen. 1868-77. Kartblad Orlanda.

Akt J133-8f5a50. Ekonomiska kartan. 1948 (1950) Kartblad Orlanda.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMM)

Akt 05-all-8. Arealavmätning 1704. (Koncept). Snytttringe 1-4, Allhelgona socken. Östergötland.

Akt 95-all-31. Storskifte 1704. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken. Östergötland.

Akt 05-all-63. Stängselåtgärd 1847. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken. Östergötland.

Akt 05-all-82. Laga skifte 1872. Snytttringe 1-4, Allhelgona socken. Östergötland.

Appendix 1	Makroskopisk analys	19
Appendix 2	Kalibrerade ¹⁴ C-dateringar	22
Appendix 3	Konserveringsrapport	28
Bilaga 1	Ritningar	30
Bilaga 2	Anläggningsbeskrivningar	34
Bilaga 3	Fyndlista	39
Bilaga 4	Historiska kartöverlägg	40

Appendix 1. Makroskopisk analys

Makroskopisk analys av jordprover från Snyttringe bytomt, RAÄ 82, Östergötland

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna 2019-10-21

Bakgrund

Under de arkeologiska undersökningarna av Snyttringe bytomt, RAÄ 82, Östergötland, togs tre jordprover för makroskopisk analys. Lämningarna utgörs av diken, ett större (544) samt ett mindre (255), och det större är bedömt som sammanhörande med dammanläggningar på bytomten i syfte att reglera vattenståndet i dessa. Dammarna är markerade på en karta från 1700-talet, men i övrigt saknas information om dessa anläggningar. Tolkningen av det mindre diket 255 är något osäker och detta kan vara av yngre datum än det större diket.

Syftet med analysen är att utreda huruvida det stått vatten eller ej i diken, samt huruvida dessa innehåller spår av omgivande miljö. Det är t.ex. vanligt att liknande anläggningar fylls igen med trädgårdsjord från närområdet. Analysen har också syftat till att insamla material för ¹⁴C-datering.

Metod och källkritik

Provtagningen genomfördes av arkeologerna under utgrävningen och innehöll torrvolym omring 1 liter jord. Inkomna till laboratoriet preparerades proverna genom flotation enligt metod beskriven av Wasylkova (1986) och våtsiktades i siktare med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i burkar men lock till dess det analyserades.

Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappers m. fl. 2009) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

Provtagningen har skett i lager som bedöms ligga in situ sedan tillkomst och övergivande, med mycket begränsad bioturbation efter detta, vilket bekräftas av skarpa kontakter i lagerföljden. Allt bevarat organiskt material antas i detta fall härröra från äldre tid och har därför inkluderats i analysen.

Analysresultat

I bifogade tabell har en del av materialet (det som inte är fröer) kvantifierats enligt en relativ skala om 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Endast oförkolnat material som bevarats genom vattendränkning har påträffats i proverna.

Växterna har delats in i förenklade ekologiska/kulturella grupper (vattenväxter, ängsväxter, ogräs, bär odlade och importerade växter) i syfte att underlätta för läsaren att följa tolkningen av resultaten, och förstå de tafonomiska processerna bakom materialets närvaro i kulturlagret.

Snyttlinge bytomt		PM	1	2	3
		A	544	544	255
		L	4	5	3
		Påskommentar		Stordike	Litet d
		Analyserad vol. I	1	1	0,9
		Obränt träflis (0-3)	•••		••
	Träd och buskar	Pinnar/kvistar/knoppar	••	•••	•
		Granbarr/granris (förkolnade)	••		••
	Örtfragment	Rottrådar	••	•••	••
	Mossa	Mossa	••		
	Tröskningsavfall	Linkapselfragment (<i>L. usitatissimum</i>)			•
	Akvatiska djur	Hinnkräftor (<i>Daphnia</i> spp.)	•••	•	•••
	Svenskt namn	Latinskt namn			
Vatten	Mattslinke (kransalg)	<i>Nitella</i> cf. <i>opaca</i>		1	
Äng/bete	Brunsskära	<i>Bidens tripartita</i>	25		
	Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -typ			
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	4		4
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ	2	1	16
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ			1
	Gräs (ospec.)	Poaceae			2
	Smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>			1
Ogräs	Vildpersilja	<i>Aethusa cynapium</i>		1	
	Oxtunga	<i>Anchusa officinalis</i>			1
	Gatmålla-typ	<i>Atriplex patula</i>	3		
	Lomme	<i>Capsella bursa-pastoris</i>			1
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type	50	7	
	Blåklint	<i>Centaurea cyanus</i>	2		1
	Åkertistel	<i>Cirsium arvense</i>		3	1
	Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>	1		
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis tetrahit/bifida</i>	3		
	Vitplister	<i>Lamium album</i>	8	1	
	Harkål	<i>Lapsana communis</i>			1
	Höstfibbla	<i>Ientodon autumnalis</i>			1
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	5	1	2
	Åkerpilört	<i>Persicaria maculosa</i>			
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	6		52
	Gåsört	<i>Potentilla anserina</i> ssp. <i>anserina</i>		2	1
	Groblad	<i>Plantago major</i>			1
	Revsörblomma	<i>Ranunculus repens</i>	16		4
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>			3
	Krusskräppa	<i>Rumex</i> cf. <i>crispus</i>	2		
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>	1		
	Svinmolke	<i>Soncus asper</i>	1		
	Åkerspergel	<i>Spergula arvensis</i>	3		3
Våtarv	<i>Stellaria media</i>	11	14	5	
Maskros	<i>Taraxacum</i> cf. <i>vulgaris</i>	11		3	
Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>	4		2	
Brännässla	<i>Urtica dioica</i>		5		
Eternässla	<i>Urtica urens</i>			3	
Odlade	Kål (odlad) el. kålrot	<i>Brassica</i> cf. <i>oleracea</i>			3
	Hampa	<i>Cannabis sativa</i>		1	
	Sötkörbär	<i>Prunus avium</i>		1	
	Surkörbär	<i>Prunus cerasus</i>		1	
Oklass	Fibbla	<i>Crepis</i> sp.	1		
	Förgätmigej	<i>Myosotis</i> sp.		1	
	Viol (ospec.)	<i>Viola</i> sp.	2		5

Diskussion

Materialet i samtliga tre prover var välbevarat och innehöll rikligt med växtmakrofossil. Innehållet sinsemellan är dock rätt olikartat och vilket kan tolkas som att de representerar miljöer i olika tider och/eller platser.

Stora diket A544

De två proverna från de organiska bottenlagren i diket var förhållandevis olika till sina beståndsdelar. Det äldsta lagret L5 dominerades av ris och innehöll ett mindre förmaterial. Detta domineras av ogräs som antagligen representerar den lokala floran, men här fanns också frö av hampa samt stenfrukter från två sorters körsbär. Sannolikt har en hampaodling legat i närheten av diket eller dammen. Inslagen av körsbär och ris väcker frågan om det kanske också funnits en närliggande fruktträdgård. I provet fanns en oogon (äggkapsel) till en vattenlevande kransalg, samt ett framgent från vattenlevande hinnkräfta. Förekomsten av dessa visar att materialet avsatts i vatten, men de fåtaliga spåren av vattendjur indikerar att detta bottensediment snabbt kommit att täckas över innan fler spår hann ansamlas.

Det yngre bottenlagret L4 domineras av träflis, men alltså finns mycket ris i materialet, bl.a. från gran. Provet domineras också av stora mängder hinnkräftor som visar att det avsatts i en miljö som stått vattenfylld, men som också kan ha torkat ut emellanåt. Möjligen har detta lager varit bevuxet med brunört. Fröerna i detta prov kommer nästan enbart från en ruderatflora. Granriset är antagligen spår av marktäckningsmaterial, möjligen vintertid.

Lilla diket A 255

Sammanställningen av materialet i detta prov är typisk för en trädgårdsjord, med stora mängder ogräs, spår av gödsel i form av stalldynga (ängsväxter) samt fröer av kål. I provet finns rikligt med spår av hinnkräftor som visar att diket tidvis stått vattenfyllt.

Referenser

- Cappers, R. T. T., Neef, R. & Bekker, R- M. 2009: *Digital atlas of economic plants*. Groningen Archaeological Studies vol 9. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571-590

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratory
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Emma Karlsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol, obränt ben och makrofossil från Snyttringe, Allhelgona socken, Östergötland. (p 2591)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat, urkockt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0.8 M HCl tillsätts, omrörning (30 min, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (8 h, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningars inverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms förbränns till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\%$ V-PDB	^{14}C age BP
Ua-64634	A331	-25,7	1 674 \pm 31
Ua-64635	A430	-22,7	337 \pm 30
Ua-64636	A544, L5	-28,6	526 \pm 30

Med vänliga hälsningar

Karl Håkansson / Melanie Mucke

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratory
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2020-01-28

Emma Karlsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av isotopanalys av träkol, obränt ben och makrofossil från Snytringe, Allhelgona socken, Östergötland. (p 2591)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat, urkokt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0.8 M HCl tillsätts, omrörning (30 min, cirka 10°C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (8 h, 90°C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningars inverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms förbränns till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60°C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

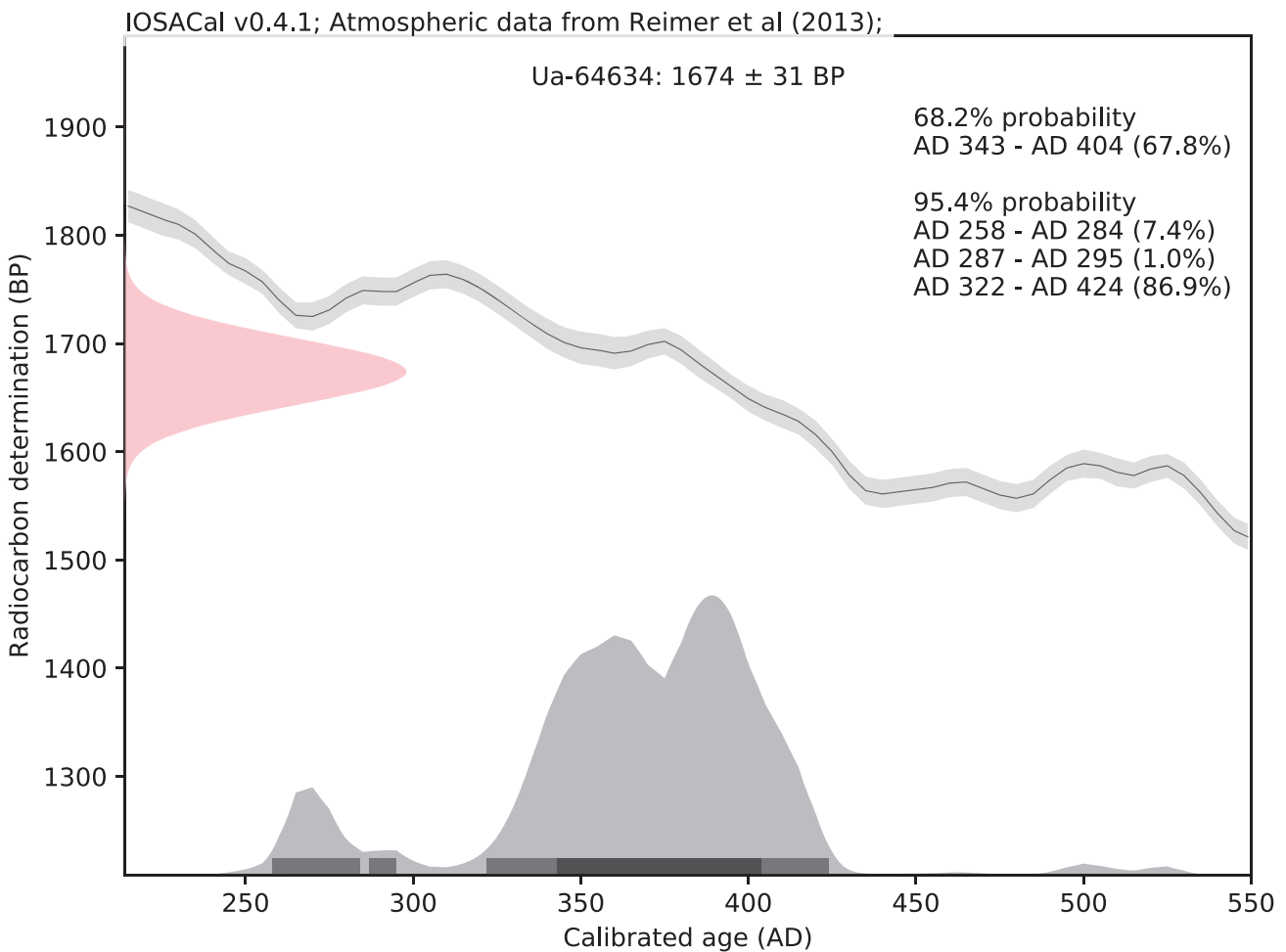
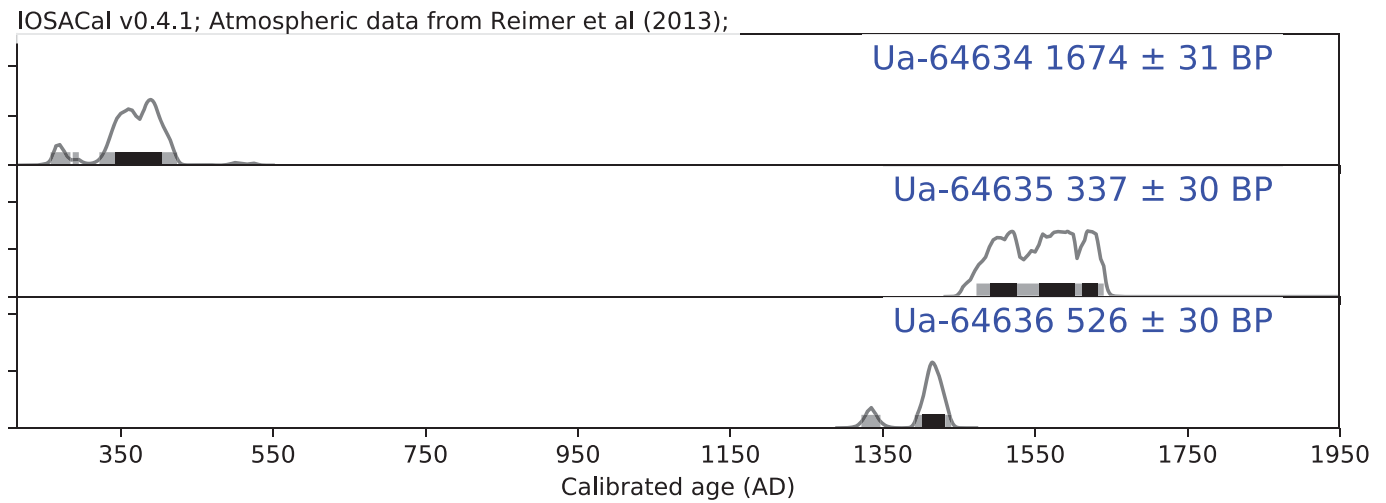
RESULTAT

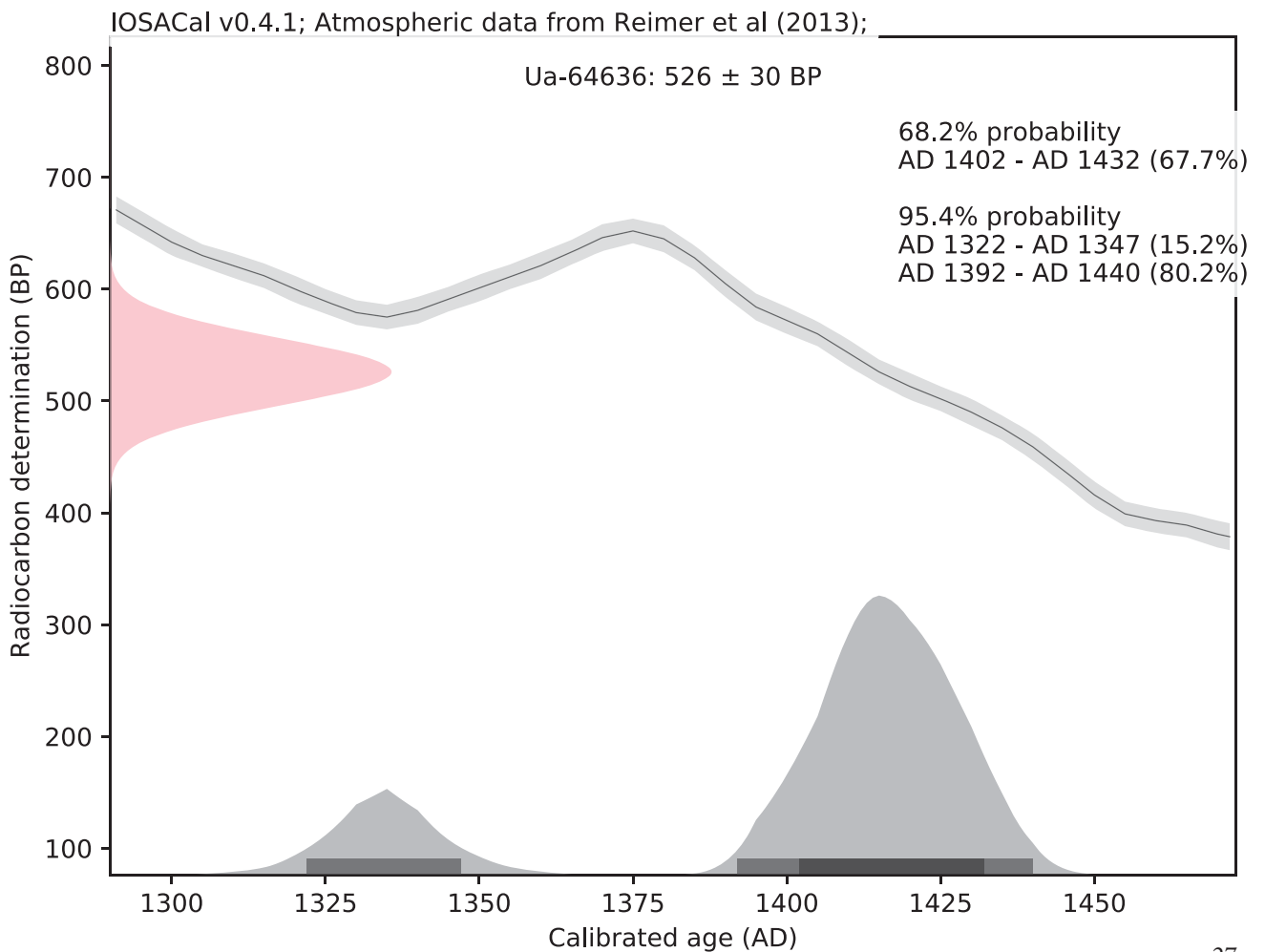
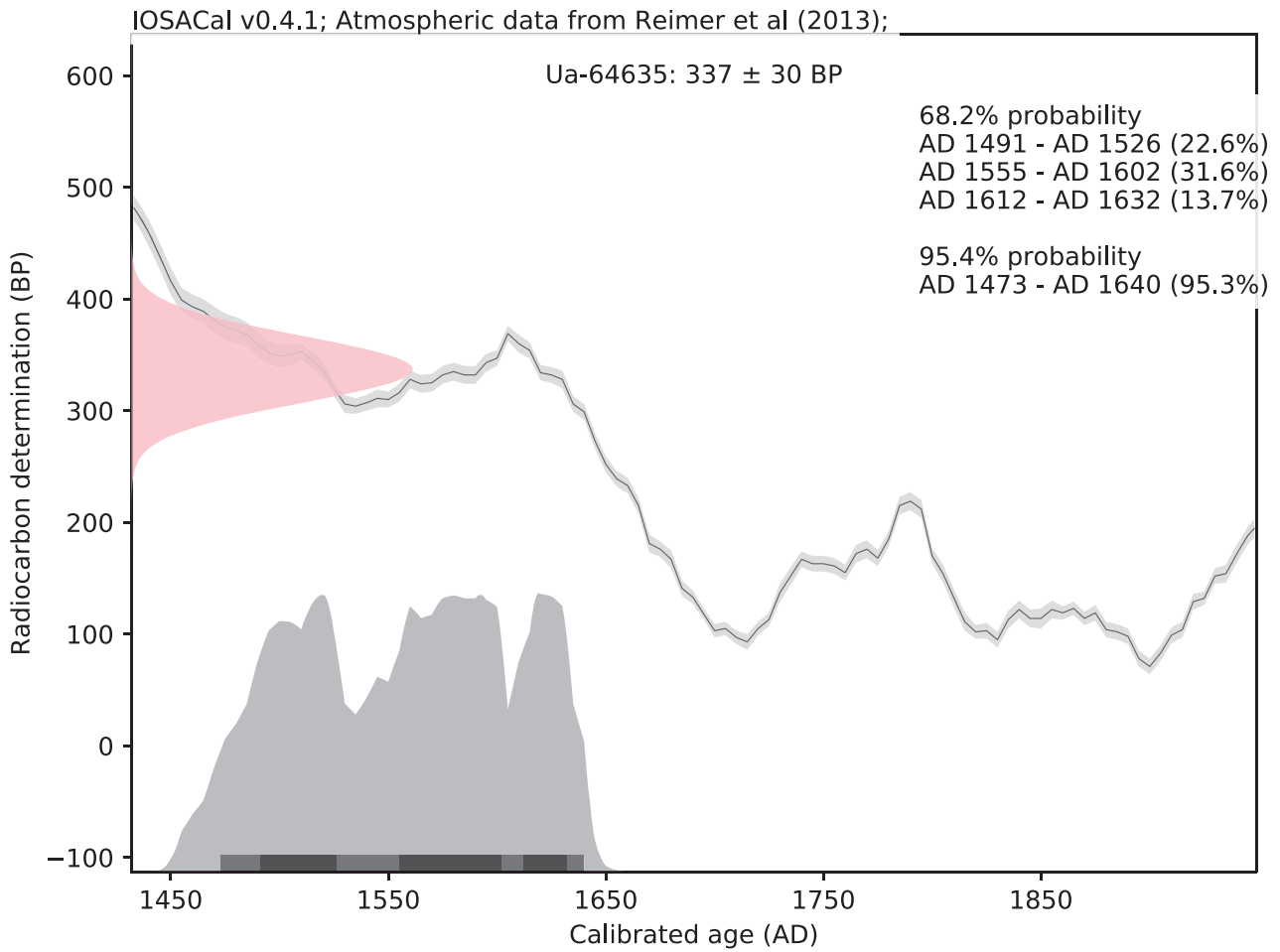
Labnummer	Prov	$\delta^{15}\text{N}\text{‰ AIR}$	C/N
Ua-64634	A331		
Ua-64635	A430	6,9	3,3
Ua-64636	A544, L5		

Med vänliga hälsningar

Karl Håkansson / Melanie Mucke

Kalibreringskurvor

Appendix 3. Konserveringsrapport

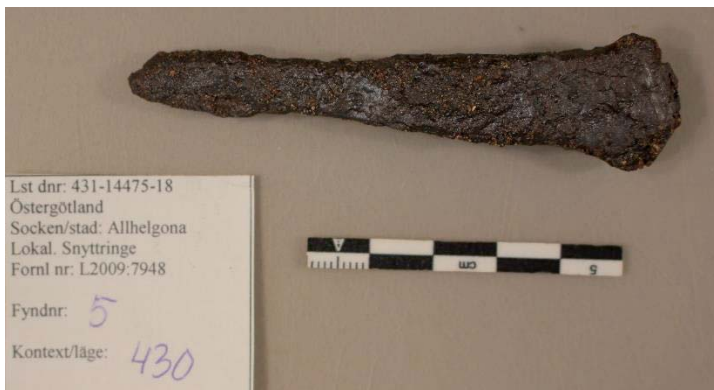
Uppdragsgivare;
Östergötlands museum
Box 232
581 02 Linköping

Fyndort;
Snyttringe,
Allhelgona sn, Ög.
Lst. Dnr. 431-14475-18.

Objekt; Konservering av ett föremål av järn.

Föremålsbeskrivning och tillstånd;

Verktyg, ev. mejsel med tjockt mittparti och rundad egg. Den avsmalnande änden (tången?) är delad i två delar, som smitts samman. Längd; 85 mm, bredd; 20 mm (vid eggen). Föremålet var täckt av hårda korrosionsprodukter med inslag av sandkorn. Metallen närmast eggen har sprickbildning och partiellt saknas originalytan.

Före konservering

Före konservering

Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13 D
114 51 Stockholm

Telefon
073-360 7473

E-post
info@actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget godkänt för F-skatt

Hemsida
www.actakonservering.se

VATno SE556744739501

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum, östra flygeln)
114 51 Stockholm

Åtgärd; Föremålet preparerades fram med glaspulver i mikrobläster. Även diamanttrissa på handstycke användes för att avlägsna hårda korrosionsprodukter och sandkorn. Föremålet stabiliserades sedan kemiskt genom kloridurlakning i natriumhydroxid, 0,1 M. Urlakningsvätskan byttes regelbundet och då mättes även kloridhalten. När inga klorider längre kan spåras med droppstest med silvernitrat 0,5 M, avslutades urlakningen. Föremålet urlakades i 13 veckor. Det sköljdes sedan ur i avjoniserat vatten i en vecka. Föremålet dehydrerades i etanol 96% i två veckor, med byte av etanol efter en vecka och torkades sedan i värmeugn i 50 ° i fem dagar. Därefter behandlades föremålet med Dinitrolpasta (en inhibitor, bestående av petroleumulfonat med aminer, löst i lacknafta.) Slutligen ytbehandlades det med mikrokristallint vax, löst i lacknafta.

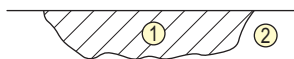

Råd och anvisningar; Arkeologiska järnföremål är mycket känsliga för hög luftfuktighet och kan börja korrodera, även efter konservering. Förvara föremålet i ett torrt, stabilt klimat, helst under 30 % RH.

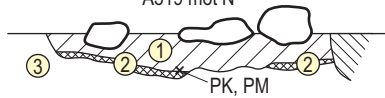
Katarina Lampel
Konservator

Bilaga 1. Ritningar

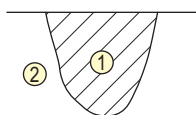
A310 mot NO

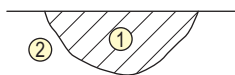
A319 mot N

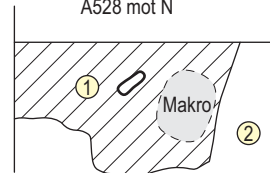
A537 mot N

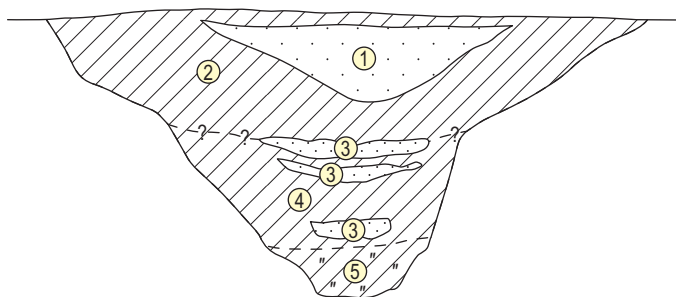
A469 mot S

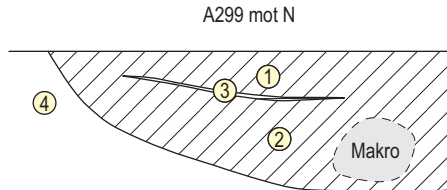
A528 mot N

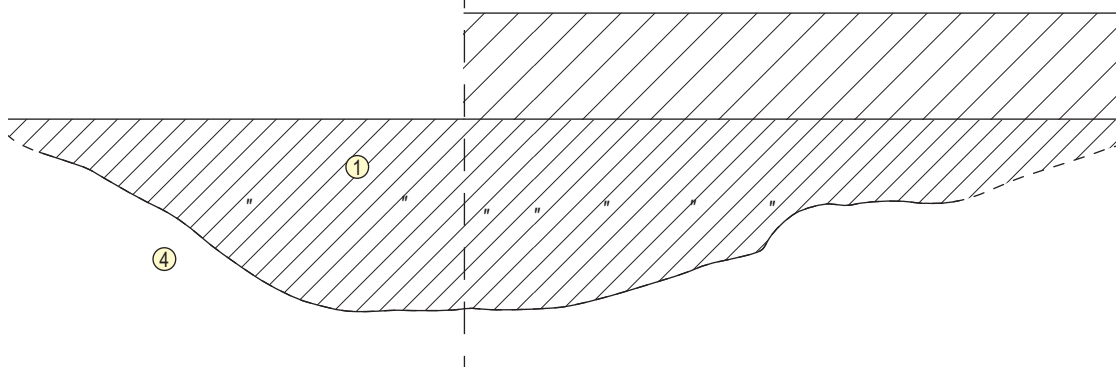
A544 mot Ö

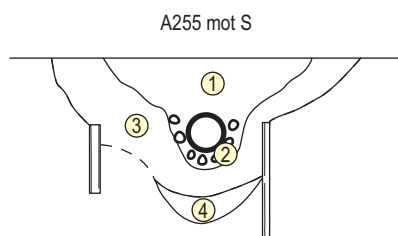
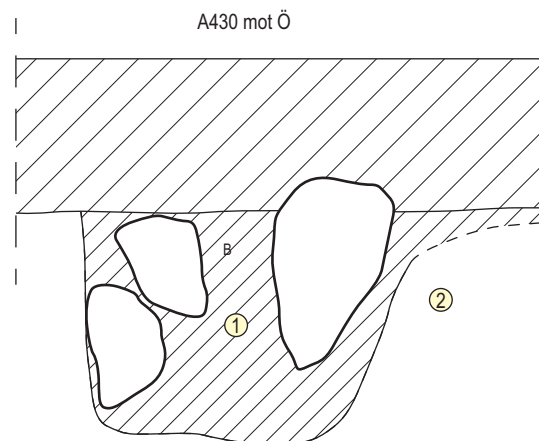
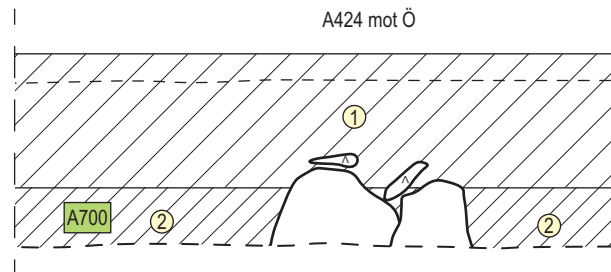
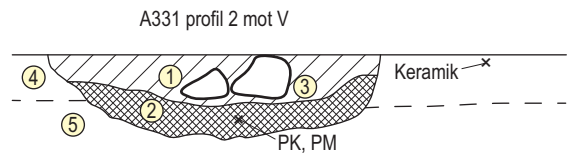
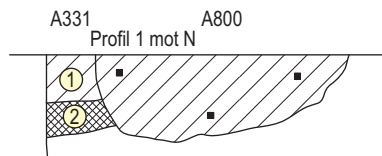
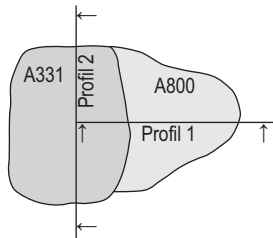

A299 mot N

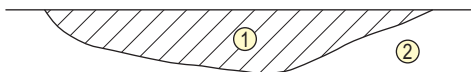
mot N A299 mot Ö

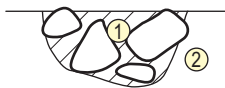

Snyttringe Storgården
 Allhelgona socken
 Mjölby kommun, Ög
 RAÄ Allhelgona 82
 Profilirtning
 Skala 1:20
 Dnr 0012/19
 2019-04-11--12 Emma Karlsson
 Renritning Lasse Norr

A1 mot V

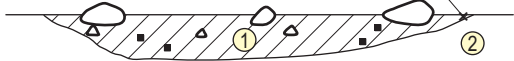

A2 mot S

A3 mot V

PK

Skrukeby Berggård
Högby socken
Mjölby kommun, Ög
RAÄ Högby 96
Profilritning
Skala 1:20
Dnr 0012/19
2019-04-23 Emma Karlsson
Renritning Lasse Norr

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

Snytttringe

Orörd undergrund bestod av gul sand.

A242

Ca 0,2 m under befintlig markyta släpper matjorden mot en rostbrun kontaktyta. Syns ej i profil. Ca 1 mm tjock. *Tolkning*: naturligt bildad krusta. Sankt eller liknande. Järnutfällning? Kvarligger. (Samma som 262)

A255

Dike

0,5-1,0 m bred mörkfärgning.

På 0,15 m djup framkom träfodring. I dikets kanter var träkluvor i ett till två skikt (bildade tillsammans en drygt 0,2 m hög kant). Kluvorna hölls på plats med en trästör. Virket var gulvitt i brottyta och bedömdes därför vara relativt recent (dock äldre än tegelrören).

Fyllning: I botten av nedgrävningen var grå silt med enstaka kol och träbitar (L4). Den undre delen mer infiltrerad.

Lagret tolkas som avsatt när diket stått öppet. Diket har därefter fyllts med gulgrå finsand (L3). I nästa skede har nedgrävning av tegelrör (L1) gjorts. Rören ligger på ett lager grus/grovsand (L2).

Tycks ansluta till dike 544. Undersökningen försvårades av uppträngande vatten.

A262

”Rostigt” grått lager sannolikt natur. Kvarligger. (Samma som 242)

A266

Mörkfärgning i plan. Enstaka stenar inmätt på ca 0,5-0,6 m djup.

Provgrävd i ett hörn, vatten tränger upp. Tydlig nedgrävningskant syns i provgrop. *Tolkning*: Större dike. Kvarligger. (Samma som 544)

A273

Dike.

Jordfyllt enstaka stenar. Sannolikt recent. Kvarligger

A283

Relativt tät stenpackning med 0,10-0,15 m stora stenar, enstaka 0,2 m, mest rundade men enstaka skarpkantade. Enstaka tegelfragment i anslutning till stenarna. Avgrävd av dike?

Tolkning: Stenläggning/vägbeläggning. Kvarligger

A293

Dike.

A299

Plan: Brungrå sand. Enstaka stenar, varav några skärviga.

Vid rensning hittades tre spikar (handsmidda), enstaka tegelfragment, enstaka ben, enstaka träfragment.

Mindre del grävdes för hand med spade. Därefter 50% med maskin.

Nedgrävning: relativt tydliga nedgrävningskanter

Fyllning:

L1. Se L2 men enstaka träfragment i L1.

L2. Heterogen grå/brun/gul flammig sand. Makro.

L3. Nivå med mer träfragment

Tolkning: Täckgrop (för sand)?

A310

Plan: Oval 0,42-0,51 m i plan

Relativt diffus i plan och profil

Fyllning: flammig grå sand med inslag av brunröd sand (steril).

Enstaka bränd lera, kolstänk/sot och småsten/grus (1-2 cm).

100% handgrävd.

Tolkning: Oklart (ngt för grund för att vara stolphål).

A319

Oval 0,9x0,8 m. Tydlig i plan. Svart sotig, skärvig och skörbränd sten. Tydlig i profil men lite urlakad i botten.

Fyllning: Svart sand, rikligt med sot, måttligt med kolbitar. Skärvig och skörbränd sten 0,10 m i diam. Enstaka 0,15 m i diam (en!). 100% handgrävd med skrapa.

Tolkning: Härd

A331

Oval 0,9x0,7 m stor (inkl A800 1,15x0,9 m). 100% handgrävd med skrapa.

Fyllning:

L1. Gråsvart flammig sand. Sotigt.

L2. Stenpackning med 1-2 skikt med stenar. 0,10 m i diam. Enstaka 0,15-0,20 m. Flesta är skarpkantade men majoriteten inte "in-situ"-brända.

L3. Kol och sot samt gråsvartflammig sand. Makro insamlat i nedgrävningens yttre del.

Nedgrävning: Raka/lodräta nedgrävningskanter. Plan botten. 0,2 m djup.

Fynd: Keramik ganska ytligt i L1. (även utanför anläggningen och i intilliggande A800). Ej från brukningsfas av härden.

Tolkning: Härd

A411

Plan: Ansamling med sten (bildar en plan yta/stenpackning). Ingen tydlig mörkfärgning i plan.

Nedgrävning/fyllning: Större grop med ca tio stenar. Tätt packade, några på högkant. Otydlig nedgrävning pga omkringliggande matjordigt "kulturlager". Stenstorlek 0,2-0,25 m enstaka 0,15. I botten en bit tegel. Ca 0,2 m djup.

Tolkning: stolphål? Dock för grunt med tanke på storlek. Senare undersöktes ett par stolphål som visade sig vara mkt djupa. Går inte att utesluta att även detta kan ha varit ett sådant. Några stenar sågs dock inte i botten av den nedgrävning som undersöktes.

100% för hand. Skrapa.

A424

Stenansamling i kanten av schaktet. Sannolikt del av stolphål.

L1. Matjord

L2. (=A700) Gråbrun, ngt gulprickig sand. Enstaka småsten/grus och enstaka kolstänk. Lagren finns ungefär mellan härd A 319 till och med "mellan 537 och 544/550".

A430

På samma id är även stenarna i fyllningen (vilka sågs i plan) inmätta. Samma stratigrafiska förhållande som A424. Ingen tydlig mörkfärgning i plan.

Storlek: 0,8 långt, minst 0,6 brett, 0,6 djup.

Nedgrävning: Raka nedgrävningskanter, plan botten.

Fyllning: Ett par större stenar (0,5x0,4x0,2 m samt 0,6x0,35x0,3 m) 0,25-0,30 m, enstaka 0,15 m. Främst rundade men enstaka kantiga. Flesta på högkant. Homogen brungrå sand. 1 bit trä, 1 bit ben, 1 mindre järnföremål.

A469

Plan: 0,45x0,3 m

Tydlig i plan. Något diffus i profil.

Fyllning: Gråbrun sand, något gulflammig, en bit trä

Tolkning: stolphål

50 % handgrävning (spade och skrapa)

A478

Plan: Fyra stenar i plan. Flera av dem på högkant. 0,15-0,30 m stora, samt brun sand.

Nedgrävning: Grop om 0,7 x 0,7 m, ca 0,2 m djup.

Tolkning: botten av stolphål? Fundament?

Påminner i dimensioner om 411 men i den senare var det betydligt mer sten.

A518

Sannolikt täckdike. Ej undersökt.

A528

Plan: 0,6 x 0,6 m

Nedgrävning: Oregelbunden form. 0,34 djup

Fyllning: Brungrå sand, enstaka kol, enstaka obrända ben (tillvaratagna), enstaka tegelprickar och mycket små fragment tegelfragment. Känns ej recent.

Tolkning: stolphål

50% spade, 25% skrapa

A537

Plan: 0,28 m i diameter

Profil: 0,28 m djup

Fyllning: Kompakt brungrå sand, litet inslag av gula sandprickar.

Tolkning: stolphål

I området norr om anläggningen är bottensanden mer flammig med diffusa mörkfärgningar och svarta ”utfällningar”. Ngt lägre topografi. Vattensjukt?

A544

Undersökt med hjälp av maskin, ett 0,7 m brett schakt genom anl.

L1. Orangegul sand/silt

L2. Ljusgrå sand/silt, lite bruna fläckar

L3. Vitgul finsand

L4. Kompakt silt, måttligt inslag av träfragment. Makroprov i plan

L5. Träpinnar, träfragment. Makroprov i plan

Tolkning: Större dike. Reglerat vattendrag? Inget recent material i. Hör med största sannolikhet samman med A266, väster om vägen.

A600

I plan sågs först bara en ansamling med stenar (A361). 0,2-0,35 m stora. En tegelbrocka. Ingen mörkfärgning synlig. Vid ytterligare schaktning (uppskattningsvis ca 0,1-0,2 m djupare) sågs tydlig mörkfärgning mot orörda sanden.

Plan: 0,8 x 0,8 m

Nedgrävning: 0,7 m djup (ursprungligen ca 0,8-0,9 m djup). Raka nedgrävningsskanter, plan botten.

Fyllning: Relativt homogen brungrå sand. Rikligt med sten 0,35-0,4 m stora samt 0,2 m stora. Främst rundade men enstaka skarpkantade. Ett par kalkstenar.

50 % med maskin.

Tolkning: stolphål. Mycket lik A 430. Hör sannolikt till samma händelse/konstruktion

A800

Plan: 0,8 x 0,5 m

Tycks vara avgrävd av härd 331. (Dock märkligt med tanke på att keramik (sannolikt samma kärl) hittades i härden (övre del) och i gropens fyllning samt i ”matjordslager” intill.)

Fyllning: Brungrå sand, enstaka kolbitar och sotprickar. Något flammig. Relativt tydlig i profil. Tycks vara yngre än härd 331. I den norra delen av anläggningen framkom keramik.

Nedgrävning: relativt flacka nedgrävningskanter, plan botten.

100 % handgrävning/skrapa

Skrukeby

Orörd undergrund bestod av lera.

A1

Plan: Relativt diffus mörkfärgning i plan. 1,0-0,7 m stor

Profil: 0,15 m djup

Fyllning: gråbrun lera, enstaka kolstänk, enstaka bränd lera stänk

50% undersökt med hacka

Tolkning: odef nedgrävning (grop)

A2

Plan: Ansamling med sten i plan, Ca 0,35x0,30 m i plan

Profil: 0,2 m djup

Fyllning: Ca 10 st stenar varav majoriteten skärvig. 0,10-0,15 m stora

100% skrapa

Tolkning: stenskott stolphål

A3

Plan: Oval. 1,0 x 0,9 m

Profil: 0,10 m djup.

Fyllning:

Övre delen: Matjordsaktig brungrå lera och skärvig och skörbränd sten

Mellanskikt: Skärvig och skörbränd sten 0,05-0,10 m stora, enstaka

0,15 m stora.

Undre delen: Sotig svartgrå lera/finsand samt (inom vissa partier) dominerande med kol.

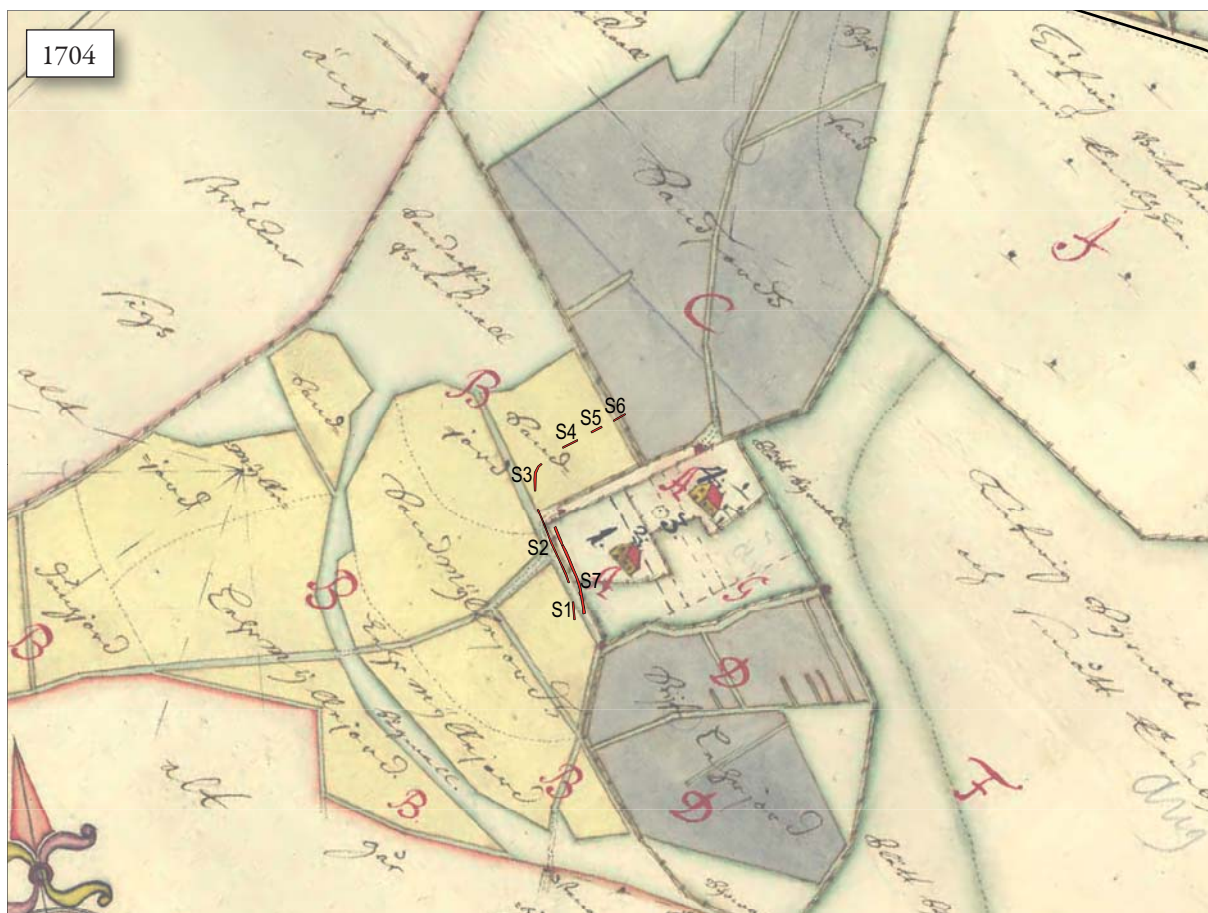
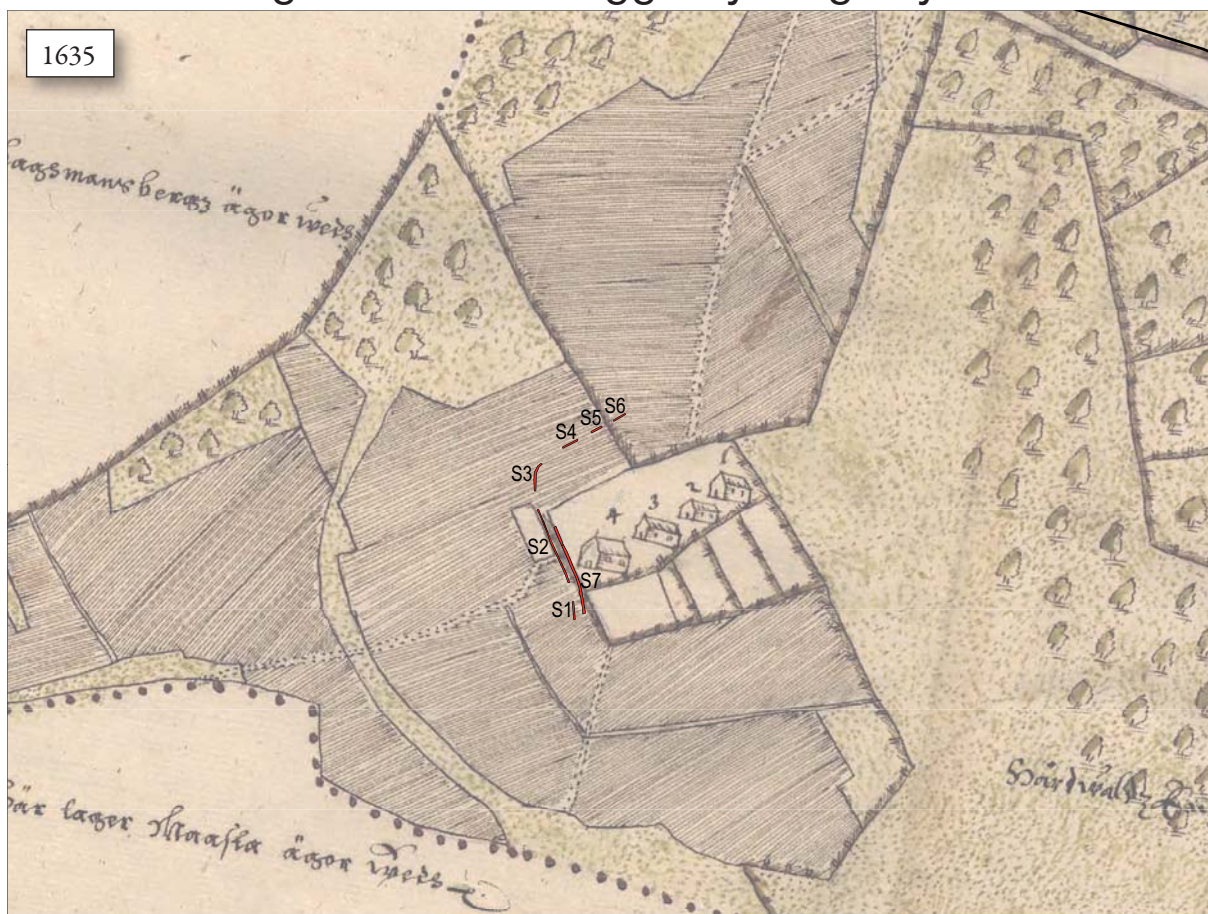
100% skrapa

Tolkning: Härd. Kolprov tillvarataget.

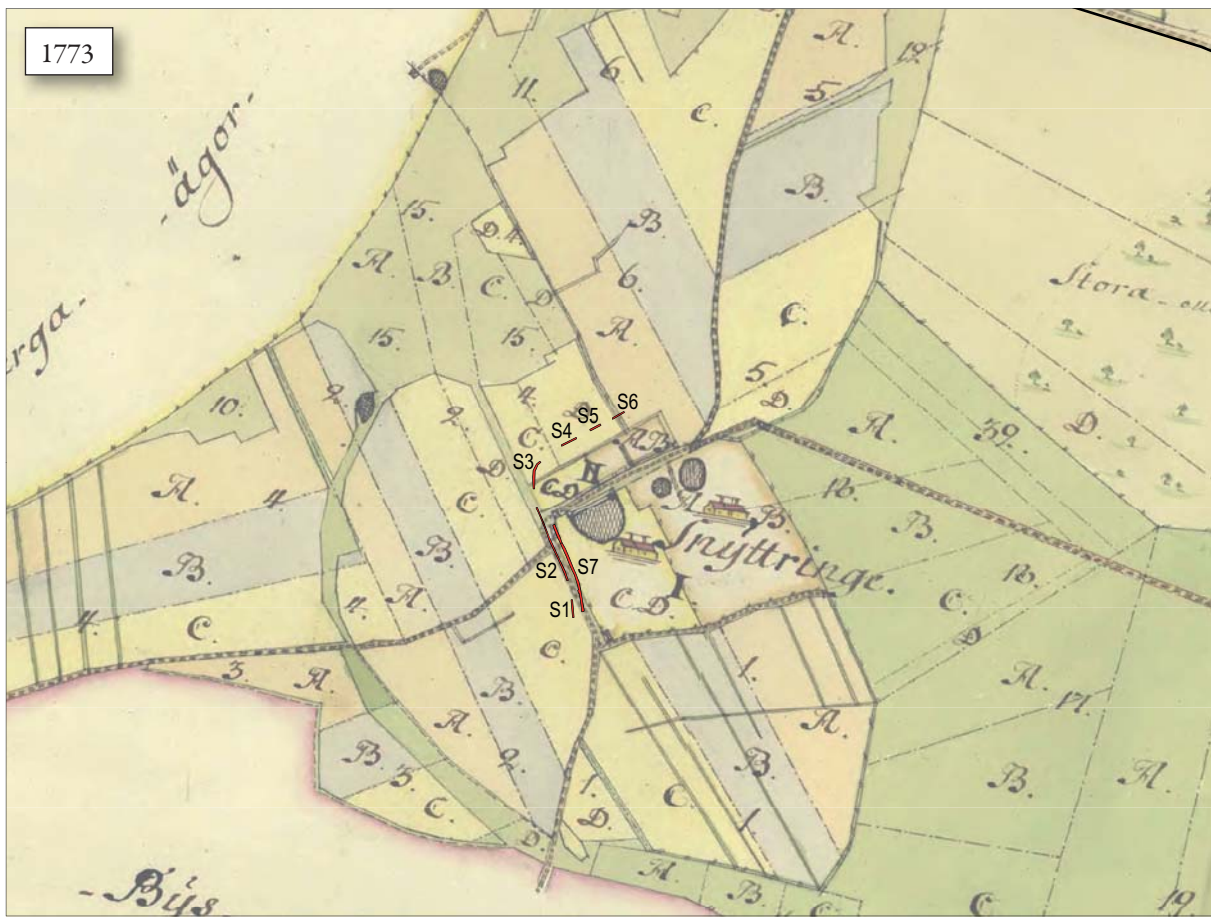
Bilaga 3. Fyndlista

Fnr	Material	Typ	Sakord	Del	Antal	Vikt	Kontext	Fornlämning	Anmärkning
1	Keramik	A-gods	Kärl	Buk	14	157,3	800	L2009:7948	Ursprungligen 331 men senare egen anl 800. Skärvarna passning "in situ"
2	Keramik	A-gods	Kärl	Buk	3	44	700	L2009:7948	Strax intill A331
3	Keramik	A-gods	Kärl	Buk	1	2,5	331	L2009:7948	Övre fyllningen (L1). Tunare än F1 och F2
4	Ben	Djurben	Avfall		1		430	L2009:7948	Använt för ¹⁴ C-analys
5	Järn	Verktyg? Mejsel?			1	58,5	430	L2009:7948	Verktyg, mejsel? Med tjockt mittparti och rundad egg. Den avsmalnande änden (tången?) är delad i två delar som smitts samman. Längd: 85 mm, bredd 20 mm (vid eggen). OBS vikt före konservering.
6	Ben	Djurben	Avfall		2	5	528	L2009:7948	
7	Ben	Djurben	Avfall		8	72,6	700	L2009:7948	
8	Trä				1		430	L2009:7948	¹⁴ C-prov
9	Träkol				1		319	L2009:7948	¹⁴ C-prov
10	Träkol				1		A3	L2008:3704	¹⁴ C-prov

Bilaga 4. Kartöverlägg Snyttringe bytomt

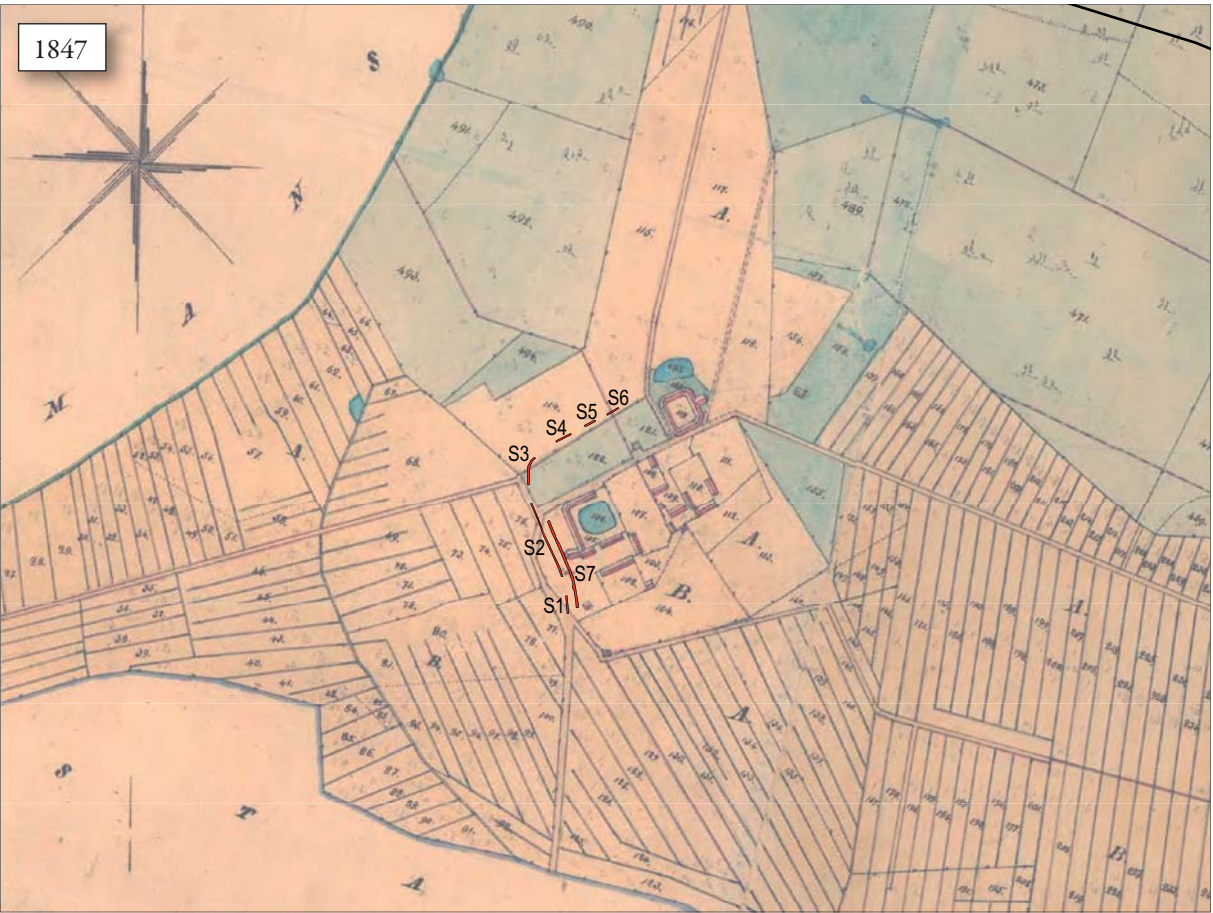

1773

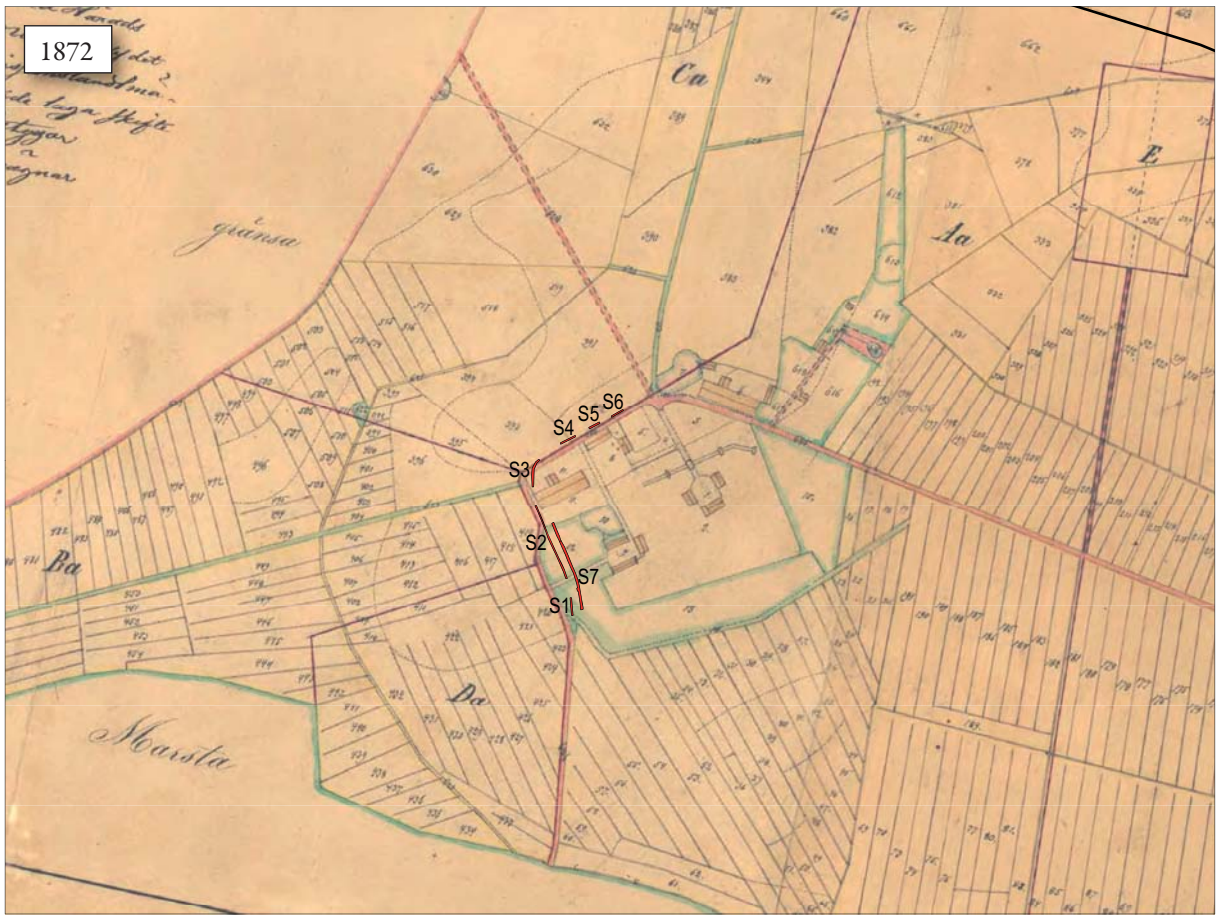

1790

1872

1948

Östergötlands museum genomförde i april 2019 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid bytomt L2009:7948 och boplats L2008:3704.

Vid Snytttringe bytomt anträffades dels förhistoriska lämningar, dels bebyggelse lämningar av medeltida - historisk karaktär. De förstnämnda bestod bland annat av härdar och fynd av keramik. De yngre lämningarna bestod bland annat av ett brett dike och kraftiga stolphål. Tre ¹⁴C-analyser visar att lämningarna är från romersk järnålder samt hög- och senmedeltid.

Vid Skrukeby Berggård påträffades boplatslämningar i form av en härd, en grop och ett stolphål.

ISSN 1403-9273

Rapport 2020:10